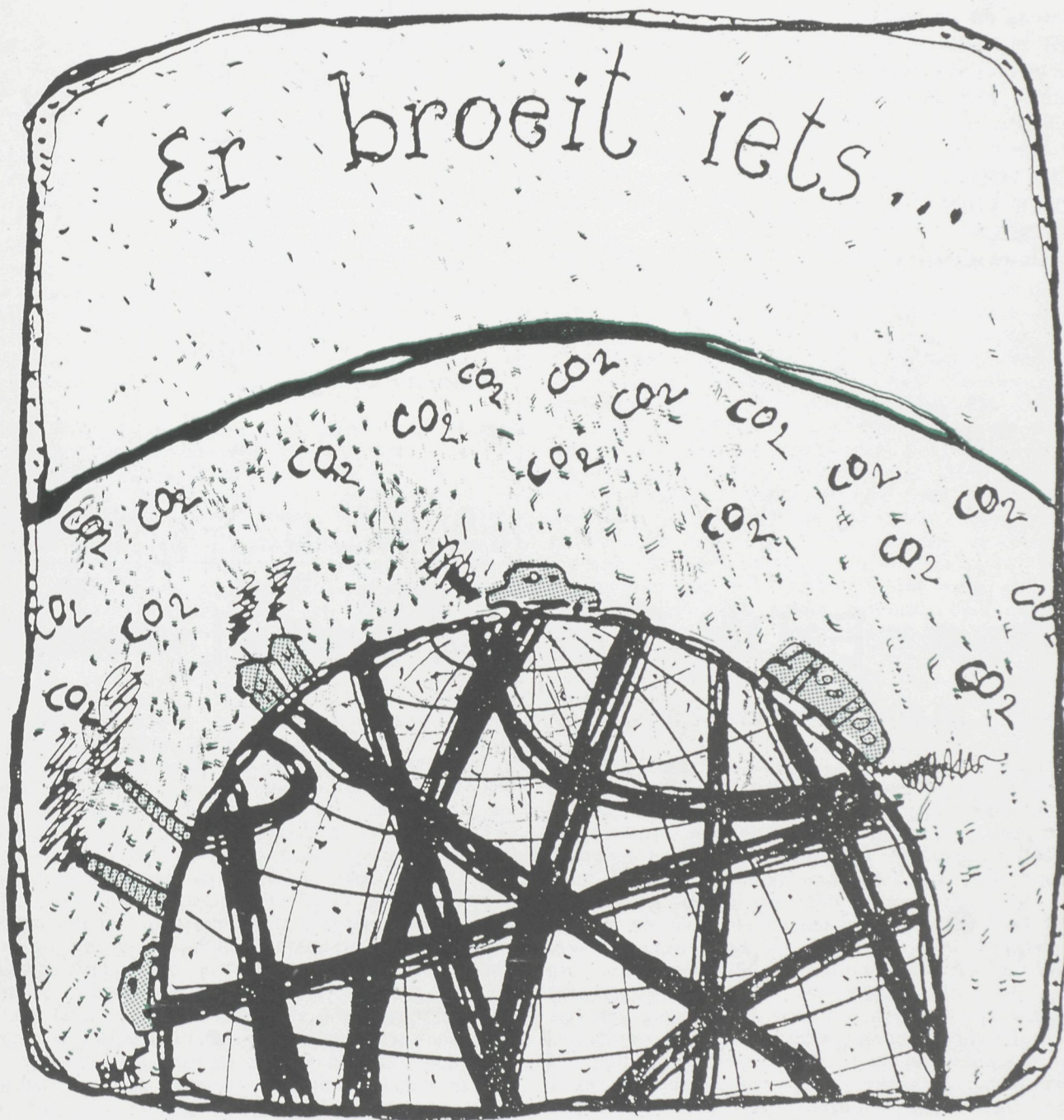

MILIEURAMA

● MAANDBLAD ■ 8ste JAARGANG ■ JUNI 1988 ●

● BOND BETER LEEFMILIEU ●

6

I-N-H-O-U-D

EDITORIAAL	2
De mijnenvegers in Limburg	3
FLITSEN	7
De nieuwe wanorde	8
FRONTLIJN	12
Gierend uit de bocht	13
WET & PERS	17
De erfenis van Gandhi	19
Ruimte voor de natuur	21
EUROPA	23
Er broeit iets	25
BERICHTEN	28
PUBLIKATIES	31
PUZZELEN	33
Vakantiesuggesties	34

GEZOND BOUWEN EN WONEN

een door NETWERK erkend en gesteund project !

ECOMAT CV

BIEDT

HET RUIMSTE GAMMA

NATUURLIJKE

BOUW-EN WOONMATERIALEN

HOUT-EN MUURBESCHERMING VOOR BINNEN EN BUITEN

VAKKUNDIG ADVIES EN SNELLE LEVERING

VERHUUR GEREEDSCHAP

AALST : Oude Dendermondse Stwg 37 053-78 71 29
BRUSSEL : LeopoldII-laan 161 02-424 11 81/460 18 68
LEUVEN : Bosstraat 10 Konbeek-Lo 016-46 35 16

E-D-I-T-O-R-I-A-A-L

BENZEEN, MILIEURECHT EN EKONOMIE

Deze week staat het trieste verhaal van de ernstige benzeenverontreiniging bij Amoco Fina in het Antwerpse havengebied, weer in de aktualiteit. Er is het gruwelijk feit dat werknemers gestorven zijn als gevolg van het onverantwoord omspringen met deze kankerverwekkende stof, een sprekend bewijs dat arbeid en milieu wel degelijk moeten samengaan en dat vak- en milieubeweging wel degelijk moeten samenwerken. Maar in dit dossier zijn er 2 details zo men wil, die mijn bijzondere aandacht wegdragen; Vooreerst is er het feit dat de vroegere direktie voor de korrektionele rechtbank moet verschijnen op beschuldiging van onopzettelijke doding en verwonding. Afhankelijk van de uitspraak wordt hier toch een belangrijk precedent geschapen dat een stok achter de deur betekent voor direkties die het niet al te nauw nemen met milieuvorschriften. Er is trouwens al een interessante uitspraak geweest van de korrektionele rechtbank van Mechelen die de directeur van de kunstmeststoffenfabriek Kemira te Willebroek, wegens overtreding van de exploitatievergunning veroor-

deelde wegens onvrijwillige slagen en verwondingen. Er blijkt toch een en ander te bewegen in gerechtelijke kringen en dit kan alleen maar een serieuze waarschuwing zijn aan het adres van bedrijven om de milieuwetgeving ernstig te nemen. Het zou natuurlijk nog een flink stuk helpen, mochten de milieuverenigingen beschikken over vorderingsrecht. Hopelijk maakt de nieuwe regering werk van het wetsvoorstel terzake dat nu al enkele jaren ligt te sluimeren in de papiermolen van het wetgevende lichaam van dit land. Een tweede element dat in deze zaak opvalt, is hoe verkwistend men omgesprongen is met een dure grondstof als benzeen. Maar liefst 60.000 liter van het goedge zou jaarlijks verloren gegaan zijn door lekken en dergelijke meer. Aan de huidige gangbare prijzen betekent dit een verkwisting van zowat 1,2 miljoen frank per jaar, die dan bovendien nog ernstige gevolgen gehad heeft. Indien men nog de kosten rekent van schadevergoeding aan slachtoffers, saneringskosten van de verontreinigde terreinen, dan is de zaak Amoco-Fina een schoolvoorbeeld van de stelling dat milieuvriendelijk produceren ook kostenbesparend werkt. Spijtig dat dit bewijs moet geleverd worden ten koste van zoveel menselijk leed.

DE MIJNENVEGERS IN LIMBURG

In Limburg valt het doek over de steenkoolmijnen. Adriaan Linters, voorzitter van de Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie is een van de zeldzame "oudstrijders" die ondanks de desinteresse bij de overheid, sinds jaar en dag blijft ijveren voor het behoud van ons industrieel erfgoed.

Op de parking staat het gras kniehoog. De stilte wordt enkel verstoord door de auto's die over de riante expressweg voorbijrazen. De oprijlaan leidt naar een gevel, die met zijn strakke lijnen lijkt op een weggelopen highschool in een on-Engels landschap. Het fijnzwart kolenstof in de voegen trekt wijze rimpels naar de bezoeker. De ramen zijn al vervallen tot bestofte, hongerige gaten en boven de onnatuurlijke stilte uit steekt het silhouet van werkloze schachtbokken. Mijngebouwen, schachtbokken en terrils wachten spartaans in de houding, als para's in camouflagepak, op de sloperskogel. In het Limburgs verleden wordt een bres geslagen, het verleden van een streek wordt zorgvuldig weggekrast, tot er van een eeuw geschiedenis enkel wat witte vlekken overblijven.

De Limburgse steenkoolmijnen danken hun ontstaan aan de tweede energiekrisis op het einde van de vorige eeuw. Adriaan Linters: "De eerste energiekrisis speelde zich af op het einde van de zeventiende eeuw en valt eigenaardig genoeg precies samen met wat wij de eerste industriële revolutie noemen. Op dat ogenblik heerste er een nijpend tekort aan hout. Noodgedwongen schakelt men over op steenkool en ijzer. Het is dus een omschakeling van een energiesysteem en grondstoffen naar iets nieuws. Zo worden bijvoorbeeld ook de wind- en watermolens, de natuurlijke vormen van energie, vervangen door mechanische vormen van energie. Op het einde van de negentiende eeuw zie je iets gelijkaardigs. De eerste Waalse mijnen waren op dat ogenblik zo goed als uitgeput, maar de vraag naar steenkool was enorm gestegen, zodat de prijs van de steenkool sterk omhoog ging. Vertegenwoordigde de ingevoerde steenkool rond 1840 slechts 0,08% van het totale binnenlandse verbruik, tegen het einde van de eeuw was dat al opgelopen tot 13,5%. Tegen 1910 zou het zelfs 21,2% bedragen. Men vergeet meestal dat dit explosieve verbruik nefaste gevolgen had voor het milieu. Maar al bij al besefte men plots dat het aanboren van moeilijk bereikbare nieuwe lagen om kachels, stoommachines, stoomlokomotieven, ijzer- en staalovens te voeden, winstgevend kon zijn. Daarnaast gingen slimme investeerders ook op zoek naar ersatz-producten, zoals gas- en dieselmotoren.

In 1877 al had André Dumont de idee geopperd dat er onder het Kempenzand steenkoolhoudende lagen staken. Het duurde echter ruim twintig jaar, voor hij aan het nodige kapitaal raakte om proefboringen te verrichten. Twee mislukte boringen en drie jaar later ging de hele zaak op de fles. Dumont zocht en vond echter onmiddellijk nieuwe sponsors, verwierf het alleenrecht op een nieuwe Duitse snelboormethode en boorde in de nacht van 1 op 2 augustus 1901 een kolenlaag aan op een diepte van 541 meter. Deze ontdekking leidde tot een ware steenkolenkoorts. Tal van maatschappijen, de eigenaars van de oude Waalse mijnen op kop, lieten in het wilde weg, zonder enige planmatige prospectie, proefboringen uitvoeren en vroegen concessies aan. Het Parlement zat met de handen in het haar: de oude napoleontische mijnwet die dateerde uit 1810, voorzag nog in het verlenen van eeuwigdurende concessies. Daarbij kwam nog dat leden van verschillende partijen de concessies slechts wilden toekennen, indien de maatschappijen sociale voordelen zouden toekennen aan de mijnwerkers. Pas vijf jaar na de eerste verzoekschriften verkreeg André Dumont, buiten medeweten van het Parlement, in volle parlementaire vakantie, een eerste concessie voor de uitbating van het kolenveld "André Dumont sous Asch". Omdat het gemeentebestuur van As een vestigingsvergunning weigerde, werd Dumont gedwongen zijn mijn op te trekken in het nabijgelegen Waterschei. Pikant detail is dat in 1906 nog een hele reeks concessies werden toegekend, onder luid parlementair protest. Adriaan Linters, voorzitter van de Vlaamse vereniging voor Industriële archeologie: "Maar toen begon het pas. De schachtboringen verliepen niet zonder moeilijkheden. Het Kempens kolengebergte is immers bedekt met zeer moeilijk toegankelijke deklagen. Tussen de leem-, klei- en krijtlagen bevinden zich drijfzanden die op een diepte van 600 meter een druk van 62 atmosfeer hebben. Men had dus duidelijk nood aan nieuwe technieken. De enige afdiepingsmethode die in aanmerking kwam, was de toen nog erg experimentele bevroezingsmethode. De moeilijkheid was echter dat deze methode nog nooit tot op grote diepte aangewend was. Bovengronds werden daarom reusachtige koelcentrales annex elektrische centrales opgetrokken,

om de pekels die via buizen door de ondergrondse drijfzanden geleid werd, diep te koelen. Het was de enige manier om de drijfzanden tijdelijk voldoende stabiliteit te geven voor de afdieping. Dat betekende wel dat de arbeiders moesten werken bij temperaturen van min tien graden. Zij gingen een uur naar beneden, en dan weer snel terug naar boven om te ontdooien. Deze nieuwe techniek was zo spectaculair dat ingenieurs uit de hele wereld kwamen kijken wat daar gebeurde.

De eerste mijn die uiteindelijk in 1917, in volle bezettingstijd in productie ging, was de mijn van Winterslag. In de twintiger jaren volgden Eisden, Waterschei, Zwartberg, in 1930 Helchteren-Zolder en in 1938 tenslotte Houthalen.

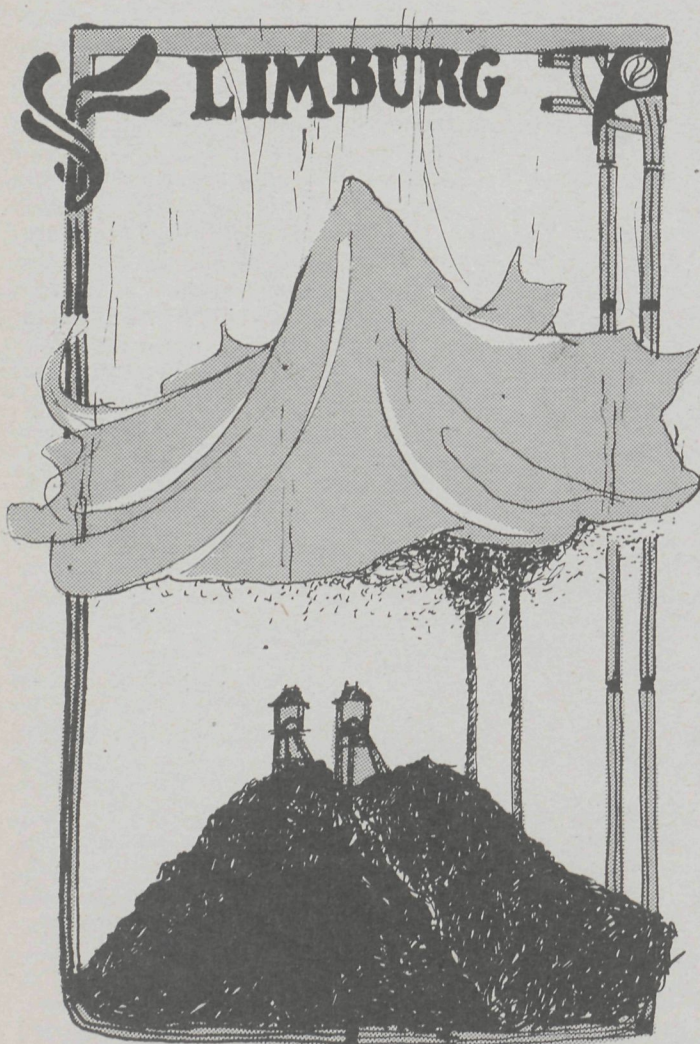
De mijnen lagen ook aan de basis van de eerste streekculturen *avant la lettre*. De mijnen werden immers opgericht in een streek waar niets bestond,

geen huizen, geen wegen.

Noodgedwongen namen de mijnuitbaters daarom ook de uitbouw van de hele infrastructuur op zich. Cités, mijngebouw, stations, feestzalen, kerken, alles moest door de mijnmaatschappijen zelf uit het zand worden gestampt. "De mijnen hebben zelf, omdat dat heel kapitaalintensief was, een architectuur ontwikkeld die in technisch opzicht van het meest hoogstaande was wat men op dat ogenblik kon konstrueren," meent Adriaan Linters. Hij gebaart druk en spreekt met een begeestering waaruit onverholen bewondering spreekt voor de technische prestaties van vorige generaties. "Op bepaalde momenten zal men moeite hebben om de boel af te breken, gezien de degelijke beton- en ijzerkonstrukties." Voor haar ontwerpen deed de mijn beroep op architecten als adviseurs. Wat zelf door de mijn werd ontworpen, daarvoor putten de ontwerpers uit het ideeëngoed dat op dat ogenblik het meest in was. Het resultaat is dat je, bij een bezoek aan de verschillende mijnzetels wordt geconfronteerd met een doorsnee van de verschillende vormen van architectuuri-deologie, gaande van neostijlen, eklektisme, via invloed van Jugendstil, Art Nouveau, tot en met het begin van Art Deco. "Natuurlijk kun je niet stellen dat de mijnen gebruik maakten van eigen architectuurvormen. De industriële architectuur maakt zoals steeds gebruik van wat er in de maatschappij leeft en zal niet snel zelf nieuwe dingen ontwerpen. Men gebruikt wat aanslaat. Naast de vormen zal men wel nieuwe bouwtechnieken ontwikkelen. In de Limburgse mijnen is dat bijvoorbeeld het beton. De eerste patenten op beton werden pas genomen rond 1880 - 1890. Tot en met de jaren dertig van deze eeuw werden betonkonstrukties nog met een hele natte vinger gebouwd. De mijnen zijn aan betonberekening gaan doen, zij hebben studie-bureaus opgericht om betonkonstrukties te analyseren, zoals ze ook zouden doen met hun staalkonstrukties, juist omdat zij moesten bouwen in een zeer moeilijk gebied.

Omdat de gebouwen op een bodem staan die gaat bewegen tijdens de mijnuitbating, werden de onderdelen afzonderlijk opgetrokken in 'caissons' (funderingsbakken), zodat ze ten opzichte van elkaar vrij konden bewegen. Deze bouwtechniek was volgens Adriaan Linters een succesvolle methode: "De 'caissons' op zichzelf zijn nooit gescheurd. Wel hebben de verschillende 'caissons' ten opzichte van elkaar bewogen. Bij enkele gebouwen heeft men tussen twee gedeelten zelfs een trapje moeten aanleggen, omdat de ondergrond plaatselijk is weggezakt."

Voor hun betonproductie maakten de mijnen ook gebruik van eigen professionele betonwerven. In België was dat iets nieuws. Het beton werd niet alleen in de ondergrond gebruikt, maar ook voor

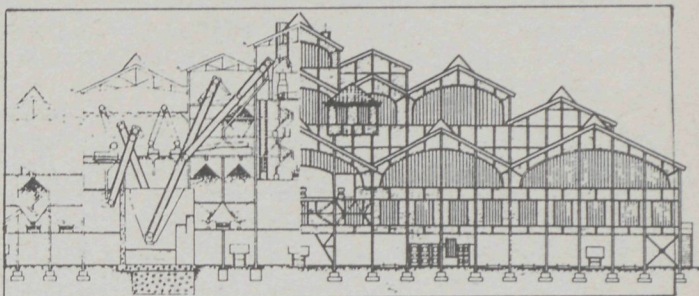

de produktie van betonblokken, om huizen mee op te trekken. Adriaan Linters: "Dat is een belangrijke technische vernieuwing geweest. De meeste mensen denken dat beton iets moderns is, maar dat is duidelijk niet zo. De schachtbokken in Eisden werden bijvoorbeeld al opgetrokken in gewapend beton. Het was een van de eerste keren dat zoiets werd toegepast in Europa."

De schachtbokken op zich zijn ook meesterstukjes van techniek. Niet alleen staan ze op bewegend gebied, ze rusten ook maar op drie of vier punten, knoken ter dikte van een vuist, terwijl in de schachtbakken dikwijls veertig, vijftig ton beweegt aan een kabel. Volgens Adriaan Linters zijn deze stalen konstrukties technisch gezien veel interessanter dan de Eiffeltoren: "Natuurlijk ziet men dat niet, omdat de hoogste schachtbok maar 62 meter is. De Eiffeltoren staat echter op stabiele bodem, terwijl men in Limburg die enorme spanningen heeft moeten berekenen, iets wat zelfs vandaag nog een indrukwekkende prestatie is."

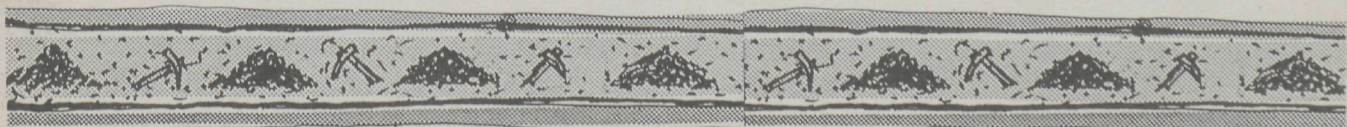
Op dit ogenblik zijn de Limburgse mijngebouwen eigendom van de Kempense Steenkoolmijnen (KS). Gezien niemand goed wist wat ermee aan te vangen, zijn ze door KS, wellicht voor een symbolische frank overgenomen van de vroegere mijn-eigenaars. De oude maatschappijen bezitten op dit ogenblik enkel nog de rendabele delen van het onroerend goed, zoals de mijncités. Zoals in Nederland gebeurde na sluiting van de laatste mijn, wil men in ons land zo snel mogelijk alles slopen om van een psychologische kater verlost te zijn. Belangengroepen pleiten ervoor de voormalige mijnterreinen om te vormen tot een gigantisch pretpark, dat liefst tien miljoen bezoekers per jaar zou trekken. Dit zou echter een onverantwoorde druk veroorzaken op de Limburgse infrastructuur. Ook houden de plannenmakers er geen rekening mee dat de tijd van de reusachtige pretparken voorbij is. Adriaan Linters: "Zeer merkwaardig is dat men wel spreekt over rekonversie van de arbeiders, maar niet van de mijngebouwen. Een reusachtig potentieel laat men onbenut. Het enige konkrete plan voor de mijn van Waterschei is momenteel de bekendmaking van Geyselink dat hij een nieuw stadion wil optrekken en op de mijnterreinen uitgestrekte parkings wil aanleggen. Natuurlijk heeft het geen zin al de mijngebouwen te behouden. Volgens mij dient men de meest waardevolle eruit te pikken; Naast de schachtbokken die zeer waardevolle landschapkenmerken zijn, kan men in Waterschei bijvoorbeeld enkele interessante betonkonstrukties laten staan. In Winterslag staat dan weer de grootste ijzerkonstruktie van Vlaanderen, een enorme kolenwasserij."

In Frankrijk worden oude mijngebouwen op dit

Kolenwasserij en -zeverij te Winterslag.

ogenblik op grote schaal gerenoveerd in projecten die internationale belangstelling en steun genieten. In Vlaanderen vindt men dat blijkbaar overbodig, hoewel de mijngebouwen van Waterschei technisch veel interessanter en ook veel uitgestrekter zijn dan die in Frankrijk. Volgens Adriaan Linters moet men het omwille van de eventuele kosten niet laten: "Bij de betonnen schachtbokken heb je helemaal geen onderhoud. Stalen konstrukties moeten natuurlijk regelmatig behandeld worden met roestwerende produkten, maar dat is dan ook het enige onderhoud. Daarenboven zijn de meeste mijngebouwen zeer flexibel opgetrokken. In de oude mijn van Waterschei is bijvoorbeeld een oude feestzaal, opgetrokken in een overgangsstijl tussen Jugendstil en Art Deco. In de twintiger jaren heeft men na een zwaar mijnongeval in die zaal de lijken van mijnwerkers opgestapeld ter identifikatie. Achteraf heeft men die zaal nooit meer willen gebruiken als feestzaal." Ook de zogenaamde Sint-Barbarahal in Waterschei, oorspronkelijk de zaal waar het Sint-Barbarabeeld stond dat op de feestdag van de mijnwerkers vereerd werd, is een perfecte concertzaal met een uitstekende akoestiek. Adriaan Linters: "Indien men dan toch over rekonversie praat, waarom dan geen bedrijvent centrum oprichten in een van de mijnen. Een nieuw bedrijvent centrum uitbouwen kost al gauw 30 à 40 miljoen, terwijl hier de gebouwen voor een dergelijk centrum voor het grijpen liggen." Naast een psychologische kater zullen bij een eventuele sloop ook economische belangen een rol spelen. Hardnekkige geruchten beweren bijvoorbeeld dat Geyselink het plan zou hebben in samenwerking met een tweetal Limburgse firma's (Betonac en Kumpen) een sloperskoncern op te richten, om tegen betaling door de overheid uiteraard, voor altijd af te rekenen met het mijnverleden. De overheid zou voor deze operatie, waarover de Vlaamse Regering reeds een principesbeslissing heeft genomen, een bedrag willen uittrekken dat schommelt tussen 4 en 15 miljard. Adriaan Linters: "Nu, men zegt altijd dat het afbreken ook veel werk gaat verschaffen. In de jaren dertig verschaften men ook

op die manier werk. Dat deed men ook in de negentiende eeuw. Men heeft toen de wallen van de steden geslecht om het proletariaat dat aan het verhongeren was kalm te houden."

Ook de mijnterrils staan op het verlangenlijstje van de slopers. Volgens Adriaan Linters is zulks klinkklare onzin, niet alleen omwille van de milieuhinder die dat met zich meebrengt en de drainageproblemen achteraf, maar ook met het oog op de mogelijkheden van die storten: "In Gent bouwt men een hele hoge berg om te skieën. Bij ons liggen die bergen er al. Laten we ze dan ook zinvol gebruiken. Daarnaast pleit ik ervoor dat men de bestaande flora en fauna van de terrils zou inventariseren. Op de terrils van Beringen heeft men dat indertijd gedaan, daar vind je unieke dingen terug."

De Kommissie voor Monumenten en Landschappen heeft in een rapport gepleit voor het behoud van de mijngebouwen. De Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie gaat nog een stapje verder. Adriaan Linters: "Wij vragen dat er eerst en vooral een moratorium komt, dat de sloopplannen met minstens een jaar worden verdaagd. Daarnaast pleiten wij voor de oprichting van een studiegroep die gaat kijken wat behouden blijft en wat niet, en die tevens eens zoekt naar toekomstmogelijkheden voor de mijngebouwen. Tot nu toe blijft men halsstarrig denken aan slopen en achteraf iets nieuws opbouwen. Wij vragen duidelijk het behoud van de gebouwen, dat men een internationale architectuurwedstrijd zou uitschrijven waar iedereen die wat creatief is ideeën rond kan ontwikkelen. In de Waalse gemeenschap investeert

men wel in het behoud van oude mijnen, al dan niet in samenwerking met de Koning Boudewijnstichting.

Vanuit de Vlaamse Gemeenschap heerst er niets dan windstilte."

Ook internationaal komt er een beweging op gang voor het behoud van dit deel van het cultuurpatrimonium. De Raad van Europa houdt van 5 tot 8 september een kongres dat specifiek draait rond het behoud van het Europees mijnbouwverfgoed. Voor de Vlaamse Overheid reden te over om terug te komen op haar sloopbesluiten en een uniek voormalig mijngebied een zinvolle bestemming te geven.

Peter Vanhoutte

De Vlaamse vereniging voor Industriële Archeologie publiceerde een boeiend overzicht van ons industrieel archeologisch patrimonium onder de reekstitel Industrieel archeologische route. Tot nu toe verschenen Jenever en steenkool. Van Hasselt naar Beringen en Genk; Industrieel erfgoed in Vlaanderen. Per kanaal door Brussel. Van Vilvoorde naar Halle; De vlasvallei en haar kanalen. Van Kortrijk naar Zwevegem en Izegem. Te bestellen op onderstaand adres.

Wie akties voor het behoud van de steenkoolmijnen wil ondersteunen, kan terecht bij:

Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie vzw

Postbus 30

Postkantoor Maria Hendrikaplein

9000 Gent - 12

FALITSEN

● De gemeente Overpelt geeft een milieupremie voor het plaatsen van een regenwaterput bij nieuwbouw of verbouwing. Aan iedere aanvrager die aan de technische voorwaarden voldoet zou een premie van 6000 fr. worden uitgereikt.

● In een natuurreservaat in de Amerikaanse staat Californië is een kondor-ei uitgebroed. Dit is zeer belangrijk omdat over heel de wereld nog maar 28 vogels (in gevangenschap) leven. Indien de kweek in gevangenschap slaagt, hoopt men in de toekomst de vogels terug in de vrije natuur los te laten. Het is echter de vraag of de vogels enige kans op overleven hebben, gezien de benodigde woeste ruimte voor deze vogels zeer snel afneemt.

● De gezondheid van de Nederlandse bossen blijft achteruitgaan. Het vitale bos beslaat nu nog maar 42,6% van de totale bosoppervlakte, tegen 46,9% in 1986.

● Europa dumpst hoe langer hoe meer chemisch afval in Afrika. Met het Afrikaanse land Guinee-Bissau hebben Europese firma's en plaatselijke regeringen een kontrakt afgesloten om jaarlijks ruim 3 miljoen ton giftig afval te dumpen. De kontrakten hebben een looptijd van 5 jaar.

● Burundi wil een exportvergunning geven voor 100 ton ivoor. Ruim 10.000 olifanten legden daarvoor -illegaal- het loodje.

● Het gebruik van komposietmaterialen, dit zijn samengestelde materialen, waarbij die als geheel betere eigenschappen hebben dan alle karakteristieken afzonderlijk, neemt snel toe. De komposieten dienen vooral ter vervanging van schaarse en bijgevolg dure produkten. Door het stijgend gebruik van dergelijke materialen ontstaat een nieuw milieuprobleem. Op dit ogenblik is het bijna onmogelijk komposieten te recycleren.

● Scheepsjournaal:
I. 2.000 ton zeer giftig afval, samenstelling onbekend, belandde na een omzwerving van een jaar, terug op het uitgangspunt: de Italiaanse haven Carrara.
II. Voor de Joegoslavische kust werden 700 ton lekkende vaten zeer giftig vinylchloride, 3 jaar na een schipbreuk, opgevist en voor verbranding overgebracht naar een nabijgelegen eiland.

● Tussen mei 1986 en mei 1987 werden in Vlaanderen 150 ton oude en vervallen geneesmiddelen ingezameld. Voor dit jaar verwacht men een gelijkaardig resultaat. Hoewel dit pleit voor een doorgedreven gescheiden ophaling van oude geneesmiddelen kan men zich wel afvragen of er geen rem moet gezet worden op de overproductie van geneesmiddelen.

● De Nederlandse provincie Zuid-Holland is niet meer in staat om zijn groeiende chemische afvalberg zelf te verwerken. Met de Franse overheid werd daarom een akkoord gesloten om op korte termijn ruim 2000 ton afval naar het noorden van Frankrijk over te brengen. De oorzaak van het probleem ligt in het wegvallen van verbrandingscapaciteit in Brugge en Brussel.

● Het voortbestaan van de reuzenpanda lijkt stilaan uitgesloten. In China werden 146 illegaal gestroopte huiden in beslag genomen, zowat 15% van het totale aantal dieren dat nog in leven zijn.

● Kerncentrales produceerden in de EG in 1986 meer dan 491 miljoen kWh elektriciteit. Dit is acht procent meer dan in 1985. Daarmee produceerden de EG-centrales bijna 30% van alle energie die op de wereld met kernenergie wordt voortgebracht. Dit is het resultaat van de in gebruik name van 8 nieuwe centrales, twee in West-Duitsland en 6 in Frankrijk.

● De Nederlandse vereniging Milieudefensie heeft bij de overheid aangedrongen op een onmiddellijk verbod op het onkruidverdelgingsmiddel DINOSEB. Het gif wordt gebruikt in de aardappel- en erwteenteelt. Onderzoek wees uit dat het middel ook bij gewoon gebruik in de landbouw de vruchtbaarheid bij mannen kan aantasten.

DE NIEUWE WANORDE

"Nieuwdonk" de nieuwe wanorde

Overmere-Donk, dat deel uitmaakt van een oude Scheldemeander (Uitbergse bossen, Donkmeer, Turfput, Berlare Broek), heeft zich in de loop der jaren ontwikkeld tot een intensieve recreatiekern van regionaal belang. Op zijn beurt is deze meander een onderdeel van de grote landschappelijke eenheid langs de Schelde die reikt van de Kalkense meersen tot aan Appels. Het ekologisch belang van deze open ruimte en haar unieke ligging tussen de steden Gent, Antwerpen en Brussel wordt door iedereen erkend.

Rond het konflikt natuurbewoud en recreatie, dat in Overmere zeer scherp tot uiting komt, liet in 1981-82 de toenmalige Gemeenschapsminister Marc Galle een studie uitvoeren. Het onderzoeksteam van Prof. Dr. H. Gysels bracht vier dynamische keuzemogelijkheden met hun respektievelijke

sociale en ekologische invloed, naar voor. (Scenario 1: recreatie-uitbreiding, Scenario 2: verderzetten huidige ontwikkeling, Scenario 3: verweving natuurbewoud en recreatie, Scenario 4: natuurbewoud).

Een van de grote knelpunten in Overmere is de voormalige zandwinningsput "Nieuwdonk" die midden in belangrijke natuurgebieden ligt en eigendom is van de interkommunale Dender Durme Schelde (DDS). In de Vlaamse Raad zegt Gemeenschapsminister Akkermans:

"... in antwoord op de vragen in verband met de bestemming van het domein Nieuwdonk te Overmere-Donk heb ik de eer mede te delen dat de bepalingen van het bij K.B. van 7 november 1978 goedgekeurde gewestplan Dendermonde bindend zijn en blijven bij de beoordeling van gebeurlijke aanvragen tot uitrusting van het domein". "...

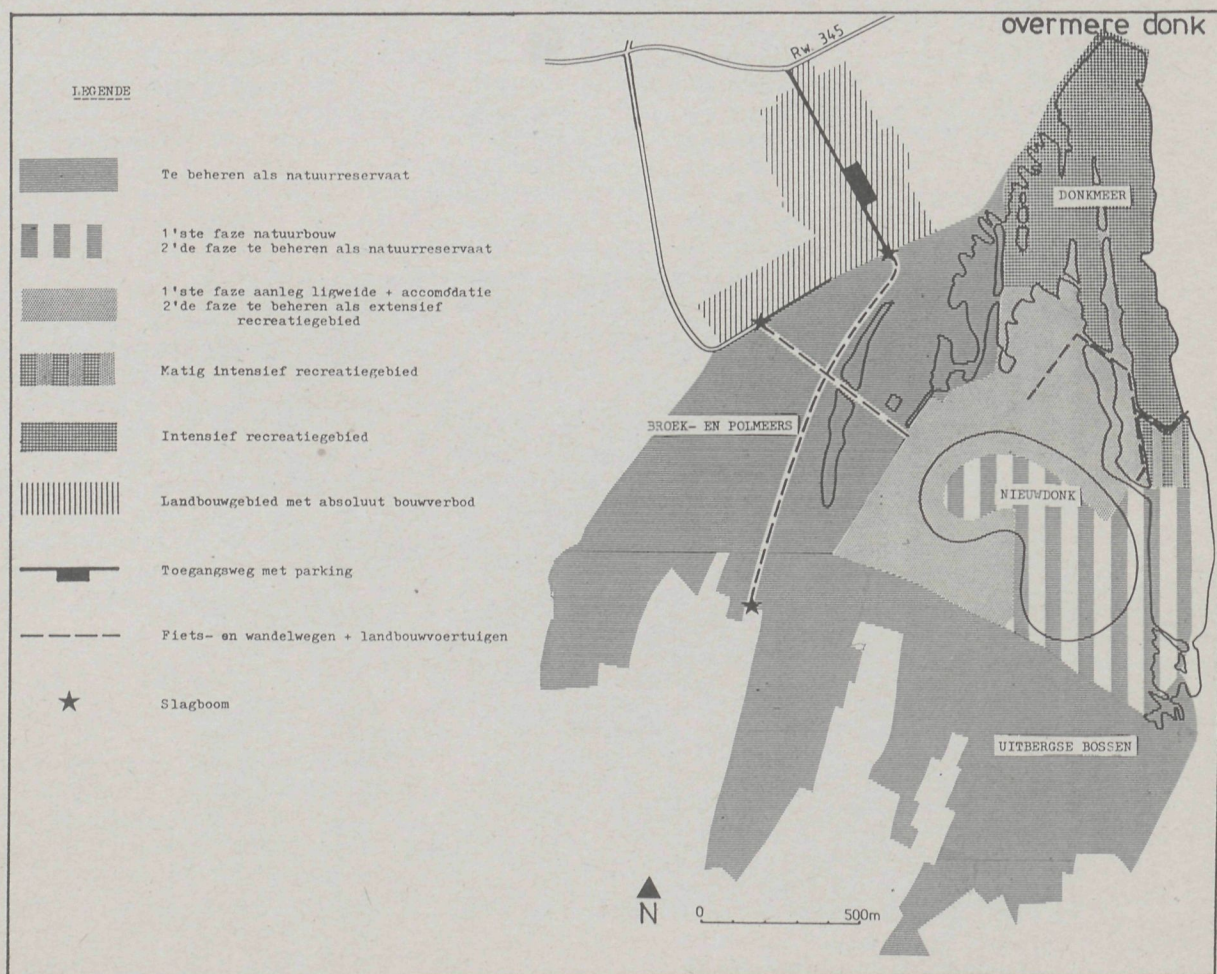

FIG. 1 : DETAIL UIT SCENARIO 3 (STUDIE PROF. DR. H. GYSELS)

Ik verneem dat een aanvraag tot inplanting van een sanitair gebouw en kafetaria thans door AROL wordt onderzocht". "... anderzijds werden door de BBL verschillende voorstellen geformuleerd welke in overleg met betrokken partijen zullen getoetst worden aan de studie "Pilotproject Natuurpark Overmere-Donk". "... na deze konfrontatie zullen wij de nodige beslissingen nemen om de nodige waarborgen op te bouwen om aan dit park het statuut van **natuureservaat** te kunnen geven. Ik zeg niet dat wij over middelen zullen beschikken om te onteigenen, maar na de konfrontatie zijn wij bereid de nodige maatregelen te nemen". Aldus Minister Akkermans zoals te lezen staat in de Handelingen van de Vlaamse Raad nr. 25 van 17 mei 1984.

Op 10 augustus 1984 werd op vraag van de Gemeenschapsminister onder leiding van de Dir. Gen. van AROL een stuurgroep opgericht met alle betrokkenen om een "verzoeningsvoorstel" uit te werken. Scenario 3 van de studie van Prof. Dr. H. Gysels moest als vertrekbasis dienen.

Op 10 september 1984 stelde Prof. Dr. H. Gysels het scenario 3 in al zijn aspecten aan de stuurgroep voor. Voor het gebied rond "Nieuwdonk" werd een meer gedetailleerd voorstel toegelicht. (Fig. 1) De hoofddoelstelling van dit voorstel was het creëren van een planologisch, esthetisch en milieu-hygiënisch extensief stil recreatiegebied en dit als tegenhanger van het huidig extensief recreatiegebied aan het Donkmeer. Aan de hand van dit voorstel en alle opmerkingen en bezwaren ontwierp AROL het zogenaamde "verzoeningsvoorstel".

Heel wat belangengroepen (Bond Beter Leefmilieu, Leefmilieu Berlare, Raldes, de middenstand rond het Donkmeer, Prof. Dr. H. Gysels en zijn onderzoeksteam,...) hadden bezwaren tegen dit nieuwe voorstel omdat het sterk afweek van scenario 3 en in feite een uitwerking van scenario 1 was (de negatieve impact van dit scenario op de ecologische en sociale aspecten van het gebied staan duidelijk beschreven in het rapport "Natuurbehoud en Rekreatie: Tegenstelling of Verzoening"). Van groot belang hierbij is dat dit "verzoeningsvoorstel" nooit werd onderworpen aan een stemming binnen de stuurgroep.

In maart 1985 werd door de Gemeenschapsminister van ruimtelijke ordening en leefmilieu beslist dat op basis van het zogenaamde verzoeningsvoorstel, dus met negatie van alle bezwaren, op het initiatief van het gemeentebestuur van Berlare, een BPA voor het Nieuwdonkgebied diende opge maakt te worden. Op 16 juni 1985 werd te Berlare een coördinatievergadering gehouden waarop alle bevoegde openbare diensten het door AROL opgestelde structuurplan aanvaardden als voorontwerp BPA. Op deze vergadering waren alle mogelijke opposanten niet uitgenodigd. In de gemeenteraad van 9 juli 1985 werd het ontwerp BPA goedgekeurd. Tijdens het openbaar onderzoek werden talrijke bezwaren ingediend, omdat men in het domein Nieuwdonk een actieve-intensieve recreatiekern voorzag. In het B.S. van 30.04.1987 verscheen het M.B. van 23.03.1987 betreffende het BPA-Nieuwdonk (Fig. 2). Dus ook Gemeenschapsminister J. Pede deed in het Europees Jaar van het Leefmilieu het tij niet keren.

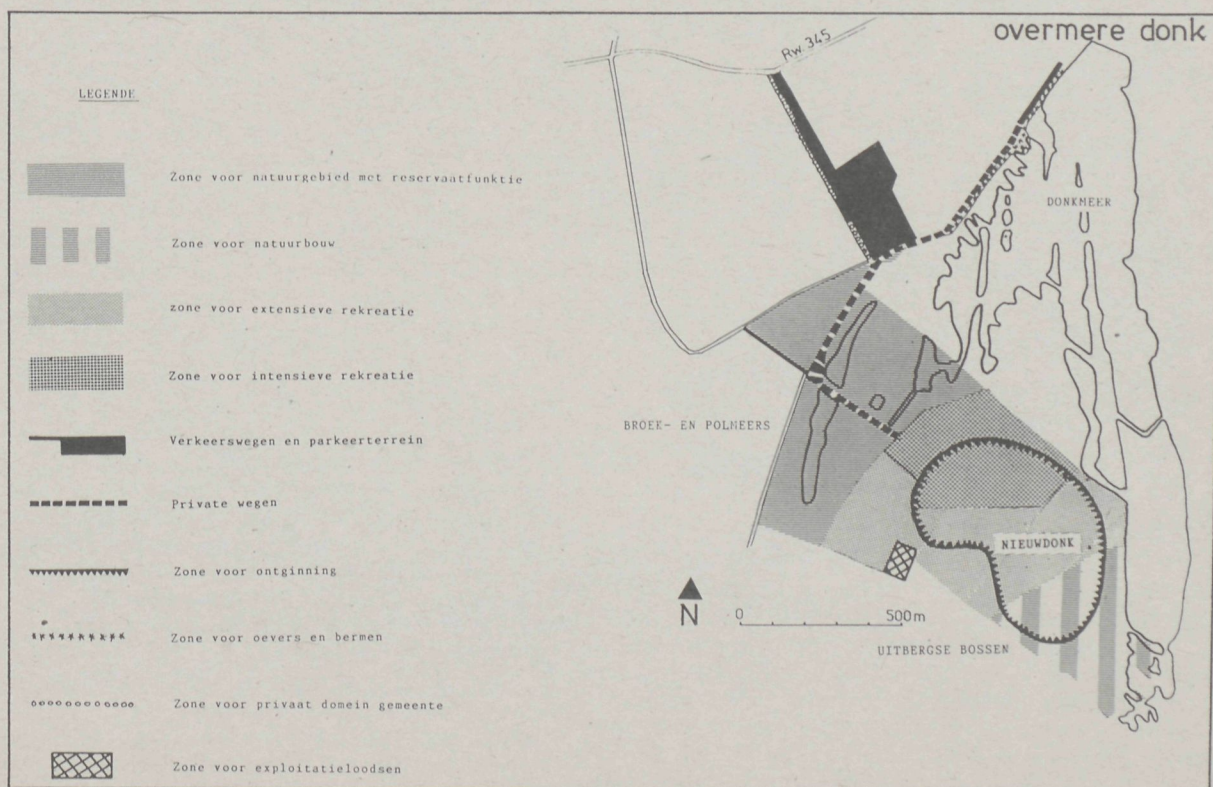

FIG. 2 : B.P.A.-NIEUWDONK

Op grond van de aantasting van de algemene economie van het Gewestplan Dendermonde diende Raldes een "verzoekschrift tot nietigverklaring" in bij de Raad van State voor voorgenoemd BPA. Een arrest hierover is nog niet bekend.

Het is duidelijk dat de interkommunale DDS sterk aan lobbying heeft gedaan. Het is ook belangrijk te melden dat DDS reeds door het KB van 24 december 1976 houdende subsidiëring (DDS kreeg 6.659.000,- fr.) met tot doel de gronden als openbaar park te benutten verplicht was een BPA op te maken.

Zowel de studie van Prof. Dr. H. Gysels als het vertrouwen van de leden van de stuurgroep werden misbruikt door de overheid om een oude droom uit 1973 van DDS in vervulling te brengen, nl. het inrichten van een intensief pretpark rond het Nieuwdonk.

Staat DDS, "De sociale motor van de streek", boven de wet?

Op 11 februari 1983 signaleert Raldes aan de Provinciale Directie van AROL, de zoveelste bouwovertreiding op het domein Nieuwdonk, met name een slip-way in beton voor plezierboten, het begin van rekreatie-infrastructuurwerken in functie van actieve rekreatie.

Op 17 maart 1983 verneemt Raldes van de gemachtigde ambtenaar dat op 15 maart 1983 proces verbaal is opgesteld voor deze wederrechtelijk uitgevoerde bouwwerken.

Het BPA Nieuwdonk, het MB van 23 maart 1987, heeft deze overtreiding niet geregulariseerd.

In het nr. 4 van 5 maart 1986 van vragen en antwoorden van de Vlaamse Raad staat dat opnieuw bouwovertreidingen zijn verbaliseerd waarbij de verbaliserende ambtenaar zelfs werd bedreigd. Deze zaak is bij de rechtbank aanhangig gemaakt zo lezen wij.

RALDES AAN AROL SOS ► SLIP-WAY 450S

Op 20 februari 1988 signaleert Raldes aan het Provinciaal en aan het Hoofdbestuur van AROL nieuwe schendingen van de voorschriften, met name de slip-way, dewelke reeds het voorwerp uitmaakt van een verbaliseerde bouwovertreiding, die niet is geregulariseerd door het BPA, opnieuw met beton groter gemaakt. Dit om aansluiting te geven op een plateau van 15 m x 20 m in "betonklinkers" die "de staart" vormt van een

"dienst- en wandelweg" van 3,74 m breed, eveneens in betonklinkers, waarvoor een bouwvergunning is afgeleverd op 27.10.1987. Al deze werken situeren zich in de zone voor extensieve (= passieve) rekreatie van het BPA Nieuwdonk. Opmerkelijk detail is echter, dat dit BPA in de zone voor extensieve rekreatie helemaal geen "dienstweg" voorziet.

Begin 1988 doet DDS een aanvraag voor het uitbaten van Nieuwdonk. Op de bijgevoegde kaart staat het volledig wateroppervlak aangeduid als "zone voor watersport" dit in tegenstelling tot alle bindende voorschriften van het BPA-Nieuwdonk.

Wie is hier nu eigenlijk aan het werk? Juist. De overheid.

Wat bezielt de eigenaar van dit domein, de interkommunale DDS, om met een niet aflatende verbetenheid en tegen alle voorschriften in hun eigendom (?) uit te bouwen tot een **actief** rekreatiedomein? Wat is de drijfveer van de VVV-Donkmeer (opgericht ter bescherming van het natuurschoon en...) om eind december 1987 in een bericht verspreid via hun sekretaris, tevens Schepen van Ruimtelijke Ordening van de gemeente, mee te delen dat eraan gedacht wordt om helikopteren en show-optredens te laten plaatsvinden op Nieuwdonk.

Hoelang nog moeten gewone burgers de overheid tolereren?

België, het land van de twee snelheden. Landschaps- en natuurparken.

Landschapsparken beogen een zo harmonisch mogelijk samengaan van agrarische, rekreatieve en natuurbehoudsbelangen. In die zin zijn landschapsparken te beschouwen als testgebieden, als "greenprints" voor een ekologisch en economisch geïntegreerde ontwikkeling van een streek, een gewest of zelfs een land. Economisch gezien moet een landschapspark voor de streekbewoners leefbaar zijn en blijven. Ekologisch gezien wordt het natuurbehoud uit de reservaat sfeer gehaald, wat ten goede komt aan de natuur buiten én binnen de al te kleine en versnipperde reservaten.

In Vlaanderen zijn natuur- en/of landschapsparken onbestaande. Dit staat in schrille tegenstelling tot onze buurlanden zoals Nederland (115 km² "nationale parken"), Frankrijk (o.a. 31.615 km² "parcs naturels regionaux"), Engeland (13.600 km² "national parks") en Duitsland (53.349 km² "Naturparke"). Ook ons buurgewest Wallonië bezit reeds, naast een dekreet en enkele besluiten aangaande natuurparken (16.06.1985, 10.09.1987, 05.11.1987), een vijftal "Parcs naturels" in oprichting.

In Vlaanderen ontbreken noch de landschappen noch het persoonlijk initiatief.

Voorbeelden van pogingen tot realisaties van landschapsparken vanuit het natuur- en kultuurbehoud

zijn o.a. natuurparken Dijleland en Overmere-Donk en landschapsparken De Herk en Krekengebied. Door de Benelux Economische Unie werden een aantal grensoverschrijdende natuurgebieden en landschappen vooropgesteld waaronder de landschapsparken NW-Vlaanderen, Kalmthoutse Heide, Ravels-Hilvarenbeek, Postel, Achel-Leende en Mergelland-Voerstreek.

Nochtans heeft de overheid totnogtoe geen concrete stappen ondernomen die kunnen leiden tot de oprichting van deze parken. Bewijs hiervan is het ontbreken van enige wetgeving terzake naast de Wet op het Natuurbehoud (12.06.1973), welke enkel de mogelijkheid tot het oprichten van natuurparken bevat.

Oorzaken van dit uitblijven zijn fundamenteel terug te brengen tot de versnippering van bevoegdheden op dit vlak (Nationaal/gewestelijk, natuurbehoud/ruimtelijke ordening/kultuur), tegenwerking door belangengroepen die - terecht of ten onrechte - menen dat hun economische bedrijvigheid of leefbaarheid door het parkstatuut in het gedrang komt, en het gebrek aan gelden voor landschaps- onderhoud.

Zonder twijfel wordt van de bevoegde minister enige politieke moed verwacht om een landschapsbeleid te voeren dat verder kijkt dan het kort-

stondig gewin door rooibouw op ons aller natuur- en cultuurpatrimonium. De kerende EEG-landbouw- politiek gericht op een terugdringen van de (over-)productie in deze sektor is voor hen een boot die niet mag gemist worden.

We vragen dan ook aan de huidige Gemeenschaps- minister van ruimtelijke ordening Ward Beysen, om het initiatief van de toenmalige Gemeenschaps- minister van Natuurbehoud, Marc Galle, terug op te nemen. Voor het uitwerken van een gepast beheer voor de Scheldemeander van Overmere en in het bijzonder voor de gebieden die in het BPA Nieuwdonk als zone voor natuurgebied met reservaatfunctie en zone voor natuurbouw aangeduid staan, is het noodzakelijk om het Instituut voor Natuurbehoud in te schakelen.

Dit instituut, dat door de Vlaamse Gemeenschap werd opgericht, kan als onafhankelijke instelling de impact van de recreatie in het Nieuwdonk op de natuur nagaan en exploitatie- en beheers- voorwaarden formuleren die dit unieke gebied voor de toekomst veilig stellen.

Vincent Pelfrène (Raldes vzw)

Dirk Waelput (FMG vzw)

Jan Verboven (OLM vzw)

LEO BURNETT 22

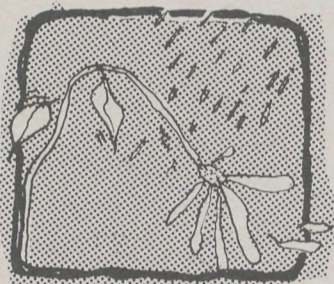
JE KAN
OP JE EIGEN RITME LEVEN...

ASLK

— JE BANK+VERZEKERINGSTEAM —

F·R·O·N·T·L·I·J·N

BERM DOODGESPOTEN MET ONKRUIDVERDELGER ?

Gemaaid VÓÓR 15 juni ?
Aan éénmaal maaien heeft een
berm meer dan genoeg !

BEL DE BERMCEL

02 / 514.05.00 * bbl

02 / 513.99.20 * arol

[Dienst Natuurbehoud, Dhr. Storms]

BEL DE BERMCEL

Het lenteweertje laat de natuur weer opbloeien in al zijn glorie, ook op de wegbermen. De lezers van Milieurama zullen wel weten dat er sinds 27 juni 1984 een wegbermbesluit bestaat dat in principe verbiedt dat op wegbermen -buiten de aaneengesloten bebouwing- spoeimiddelen worden gebruikt en in plaats daarvan gemaaid moeten worden. Een eerste maaibeurt mag niet voor 15 juni gebeuren en een tweede mag pas na 15 september. Het maaisel moet verwijderd worden binnen de 10 dagen. Dat dit besluit een kans is om het verspreiden van gif in de omgeving te verminderen en om aan natuurbouw te doen in het landelijk gebied is zonneklaar, maar dit is nog niet doorgedrongen tot tal van openbare besturen die het vertikken om het bermbesluit -NA 4 JAAR nota bene- toe te passen.

Daarom roept de Bond de lezers van Milieurama op om -bij wijze van aktie om het bermbesluit eindelijk toegepast te krijgen in heel landelijk Vlaanderen- om overtredingen te melden aan de administratie die verantwoordelijk is voor het toezicht op het bermbesluit.

Dit is Administratie Ruimtelijke Ordening & Leefmilieu

Dienst Natuurbehoud
Tav. dhr. Storms
Belliardstraat 12-18
1040 Brussel
02/513.99.20.

Wie meer inlichtingen wenst kan steeds contact opnemen met ons sekretariaat.

DVM

GIEREND UIT DE BOCHT

Het is bekend dat grote gebieden in Vlaanderen momenteel een ernstig overschot aan drijfmest kennen. Reken daarbij het nog steeds vrij hoge kunstmestgebruik en het resultaat is dat de Vlaamse landbouwgrond structureel overbemest wordt. Er worden met andere woorden per hektare gemiddeld meer mineralen (vnl. stikstof en fosfor) toegevoegd dan ekologisch en zelfs landbouwkundig verantwoord is. Uitgedrukt in fosfaat gaat het hier gemiddeld om 143 kg/ha/jaar uit dierlijke mest en 71 kg/ha/jaar uit kunstmest.

De ernstige gevolgen van het overmatig 'gieren' zijn al veelvuldig beschreven. Door het stijgen van de gehalten aan nutriënten (voedingsstoffen) zoals stikstof (N) en fosfaat (P3O5) neemt de voedselrijkdom sterk toe. Daar het overgrote deel van onze inheemse planten (ongeveer 80%) voedselarme omstandigheden nodig heeft, leidt de voedselaanrijking tot een ontregeling van ekologische processen en kringlopen. Dit fenomeen wordt in één woord als 'vermesting' samengevat. Door de vervluchtiging van ammoniak (NH3) heeft de mestproduktie verder ook een belangrijk aandeel in de (vooral lokale) verzuring van het milieu. En tenslotte spoelen de zeer mobiele nitraten snel uit naar het grondwater. Op dit moment overschrijdt het meeste Vlaamse putwater de officiële nitraatnorm (50 mg/l) voor drinkwater. Redenen genoeg dus om de vermesting als een prioritair milieu-probleem te beschouwen. Logischerwijze betekent dit dat het de hoogste tijd is om effectieve maatregelen te treffen. Naar verluidt groeit momenteel achter de politieke schermen een wetgeving terzake. Dit artikel zet vanuit de milieubeweging enkele krachtlijnen voor een wenselijk meststoffenbeleid uit.

Geen menu "naar keuze" !

Het gaat om een zeer complexe materie. Dat maakt dat het jammer genoeg niet mogelijk is met enkele eenvoudige kunstgrepen tot een oplossing te komen. Bovendien moet ook met de regionale verschillen rekening worden gehouden. Een integrale benadering van het knelpunt is dus een eerste vereiste. Dit houdt een heel pakket maatregelen in. Een deel daarvan is op korte termijn gericht om de meest akute drijfmestproblemen aan te pakken, een ander deel op (middellange) termijn waarin een meer fundamentele oplossing wordt nagestreefd. Bij het uitwerken van een integraal meststoffenbeleid gelden echter enkele belangrijke randvoorwaarden. Ten eerste maakt het huidige structurele mineralenoverschot een globale toename van het nitraten- en fosfataanbod ontoelaatbaar. Ten tweede is een verschuiving van het probleem van het ene milieukompartiment (lucht) naar het andere (bodem, water) zinloos en dus uit den boze. Ten derde betekent

een integrale aanpak dat een pakket voorgestelde maatregelen geen meerkeuze-menu is waar men bepaalde elementen willekeurig kan uitlichten. Slechts een "en...en..." aanpak biedt perspectieven.

Korte termijn.

Om de scherpste hoeken van het mestprobleem af te schaven moeten enkele technische maatregelen zo snel mogelijk bij de individuele (intensieve) veehouderij ingang krijgen. Een eerste heeft betrekking op het uitrijden van mest. Om de benutting van stikstof te optimaliseren moet het uitrijdstip zorgvuldig gekozen worden. In principe is dat zo kort mogelijk voor het zaaien, voor zover het risico voor zout-schade dit toelaat. Voor lenteteelten is dat februari-april. In de periode tussen oogst en dat -theoretisch ideaal- uitrijdstip kan men mest niet om het even wanneer toedienen. Milieuhygiënisch bevat deze tijdspanne immers een aantal kritieke perioden. Zo zal ammoniak bij zonnig, droog of winderig weer veel sneller verdampen. Mest, uitgereden op bevroren of waterverzadigde gronden, zal afspoelen naar beken en grachten. En de stikstofbenutting is in de maanden na de oogst zeer laag zodat bemesting in die periode tot een sterkere nitraatdoorslag naar het grondwater leidt. In functie van uit- en afspoeling zal een uitrijreglementering dus noodzakelijk zijn. Een mogelijke regeling wordt in onderstaande kader weergegeven.

Akkerland uitrijverbod :

- tijdens en kort na sneeuw en vorstperiodes
- met dekvrucht of wintergewas : van 1 oktober tot 1 maart.
- braak van oogst tot 1 oktober (zware grond) of 1 december (lichte grond)

Weiland uitrijverbod :

- tijdens en kort na sneeuw en vorstperiodes
- vanaf het einde van de grasgroei (half september) tot 1 december

Er moet opgemerkt worden dat uitrijbeperkingen in feite echte noodmaatregelen zijn. Met een onveranderde situatie brengen zij op hun beurt andere ongewenste neveneffecten mee : piekbemesting na verbodsperiodes, grotere geurhinder, nood aan extra opslag, verzet van landbouwers, groter gevaar voor illegale lozingen, schade aan weidevogelbroedsels,... Dit illustreert dat een dergelijke effectbestrijding gepaard moet gaan met meer fundamentele maatregelen. De integrale benadering dus.

Invloed op zure regen.

Mest wordt klassiek met een vacuümtank toegediend. Op deze manier verdampt echter veel ammoniak (NH₃). Bovendien blijft de mest vaak nog lang liggen zonder in te werken waardoor nog meer ammoniak verdampt. Het ligt voor de hand dat vooral het direkt inwerken van mest de vervluchtiging effectief zal tegengaan. Ook nieuwe toedieningstechnieken verminderen de NH₃-uitstoot opmerkelijk. Voorbeelden van technische innovaties op dit gebied zijn er genoeg. Voor akkerland bestaan er uitvloeimachines en apparatuur die mest bij het uitrijden gelijk onderwerkt. Voor weiland kan men mest injecteren, uitrijden onder een beregeningsinstallatie of verdunde mest verregenen (met een haspelinstallatie). Maar, u raadt het al, deze technieken zijn duur en kunnen slechts door investeringsstimulansen ingang krijgen. Zolang dit niet gebeurt zal enkel het uitrijden voor of tijdens regen een effectieve manier zijn om de emissie van NH₃ (en stank) bij het uitrijden te beperken. Het is logisch dat het terugdringen van de ammoniak-uitstoot bij een gelijke stikstofgift tot een grotere nitraataanrijking zal leiden. Inspanningen op dit vlak moeten bijgevolg gepaard gaan met een geleidelijke verlaging van de nutriëntdoses, anders wordt het probleem enkel verschoven.

Opslag-kapaciteit.

Om de periodes met uitrijverbod te kunnen overbruggen zal voor bedrijven met veel dieren extra opslagcapaciteit nodig zijn. Hiervoor bestaan grosso modo drie mogelijkheden. Vergroten van de kelderopslagruimte, een mestsilo buiten de stal of met folie beklede grondputten. Het laatste systeem is het goedkoopste maar heeft een beperkte levensduur en vraagt een goed beveiligingssysteem. Bovendien is de afdekking (tegen de vermelde ammoniak-verdamping) goedkoper bij de silo's. Na afwegen van kosten en baten lijken silo's de voordeligste investeringen. De beperking van de rijschade (uitrijden op ongunstige ogenblikken kan vermeden worden) en de besparing op N-kunstmest compenseren voor een groot deel deze kosten. Een laatste technische ingreep die snel kan doorgevoerd worden is het verminderen van het water-

gebruik. In de eerste plaats via het drinken van de dieren (tegengaan van morsen). In de tweede plaats bij het schoonmaken van de hokken (met meer verfijnde methodes). En in de derde plaats door te verhinderen dat regenwater zich met de mestopslag mengt. Zo kan, mits een initiële investering, ook de waterrekening met 20% teruglopen. Het kleinere mestvolume dat uit deze waterbesparing volgt leidt tot een langere opslag-mogelijkheid en eventueel een goedkoper transport naar akkerbouwbedrijven. Het gevaar bestaat evenwel dat men het hogere mineralengehalte overschat, met een overdosering van de meststoffen als gevolg. Scherp toezicht hierop zal noodzakelijk zijn.

En de wet ?

Voorlichting en sensibilisatie blijven dode letters als een sluitende wetgeving de goede voornemens om de problemen aan te pakken niet ondersteunt. De normering van de voedingsstoffen en het vergunningsbeleid vormen hierin de hoofdbrokken. De ideale normen die de mestwetgeving moeten opvullen zijn bemestingsnormen waardoor niet meer bemesting mogelijk is dan gewassen aan voedende bestanddelen kunnen opnemen. Bij het naleven van deze normen moeten alle diersoorten en kunstmest meegerekend worden. Deze ideale bemesting varieert bv. voor fosfor ongeveer van 50 kg/ha/jaar voor tuinbouwgewassen tot ongeveer 100 kg/ha/jaar voor grasland. Het is duidelijk dat we hier nu een stuk boven zitten. Om de landbouwpraktijk de tijd te geven zich aan de ideale normen aan te passen is het inbouwen van een gefaseerde afbouw noodzakelijk. In de recente Nederlandse meststoffenwet is een dergelijke regeling voorzien (zie kader).

periode	graslandsnijmafsgrondbouland		
1 mei 1987 tot 1 jan 1991	250	350	125*
1 jan 1991 tot 1 jan 1995	200	250	125*
vanaf 1 jan 1995	+/-175	+/-175	125*
vanaf ca. 2000	85 à 110	75	70*

* gemiddeld per jaar.

Strengere fosfaat-normen zullen inhouden dat men ook de stikstofbelasting terugdringt. Hier is onderzoek naar de relatie tussen het fosfor- en stikstofgehalte in meststoffen vereist. Als maximale stikstofnorm schuift men 150 tot max. 200 kg/ha/jaar (voor akkerbouw) naar voor. Kalium is dan weer een beperkende faktor voor grasland. Ondanks de kleine oppervlakte kent Vlaanderen grote geografische verschillen. Het normenstelsel zal hiermee rekening moeten houden. Dit betekent dat de basiswaarden in kwetsbare gebieden (gronden met geringe bufferkapaciteit, waterwingebieden, gebieden met hoge milieukwaliteiten,...) moeten verstrengd worden. Het tweede hoofddruk van een toekomstige mestwetgeving is het vergunningenbeleid. Gezien het globale overaanbod aan mineralen is een verdere stijging van de produktiekapaciteit in de intensieve veeteelt uitgesloten. Dit betekent een algemene uitbreidingsstop via het systematisch weigeren van uitbatingsvergunningen door Bestendige Deputaties en gemeentebesturen. Alleen op die manier kan men juridisch voorkomen dat het mestvraagstuk nog ernstiger wordt dan het al is. In deze zin moet ook de wet betreffende de vestiging van industriële veeteeltbedrijven (4/4/87) zeer strenge uitvoeringsbepalingen krijgen.

Mestbank en mestverwerking.

Overheid en het landbouwbedrijfsleven verwachten op dit moment nog alle heil van mestbanken, die de overschotten (die slechts een regionaal probleem zouden zijn) transporteren naar gebieden waar er mest tekort is. In de huidige situatie krijgt de gemiddelde Vlaamse landbouwgrond ongeveer het dubbele aan nutriënten te slikken van wat hij optimaal nodig heeft. Het mestvraagstuk is dus niet louter een distributieprobleem.

Een mestbank is slechts aannemelijk in combinatie met mestverwerking. Niet als definitieve oplossing, maar als een (gezien de gefaseerde normering) noodzakelijke tussenstap naar de eindnormen. De komplementariteit kan er in grote lijnen als volgt uitzien. Grote bedrijven (+/- 170 grootvee-eenheden) kunnen een rendabele vergistingseenheid bij het bedrijf inplanten. Een grotere centrale verwerkingseenheid verwerkt overschotten die door een regionale mestbank opgevangen worden. De verwerking (vergisting) levert dan biogas en een bemestingsprodukt met een groot droge-stofgehalte. De opbrengsten daarvan compenseren een deel van de verwerkings- en transportkosten. Een vergister op bedrijfsniveau kan volgens Nederlandse berekeningen een jaarlijks winstsaldo van 300.000 fr. opleveren, vooral dankzij brandstofbesparing. Er werd gerekend met een levensduur van 15 jaar. De financiering van de centrale verwerkingseenheid mag niet gebeuren op de rug van de kleinere

bedrijven. Het is in de eerste plaats het industriële landbouwbedrijfsleven dat voor de daartoe vereiste investeringen verantwoordelijk is. Mogelijkheden zijn bv. progressief stijgende heffingen op bedrijfsoverschotten, neffingen op het gebruik en de produktie van kunstmest en heffingen op de import van buitenlands veevoeder. Tegelijkertijd moeten ontduikingen of overtredingen van de heffingsplicht veel zwaarder beboet worden dan nu in het ontwerpdecreet m.b.t. de mestoverschotten voorzien.

Milieubelasting per dier.

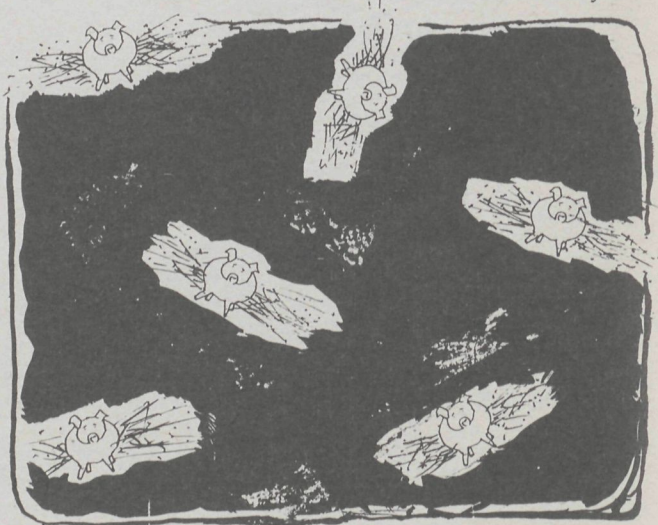
Ook de vermindering van de milieubelasting per dier, (m.a.w. verlagen van de mestproduktie per dier) kan een belangrijke bijdrage in de oplossing van het probleem leveren. Een eerste spoor waarlangs hieraan gewerkt wordt is het verminderen van de gehaltes aan nutriënten in de samenstelling van de veevoeders. Door deze beter aan te passen aan de specifieke behoeften van afzonderlijke diersoorten en de verteerbaarheid van de voeders te verhogen kan het fosforgehalte in mest met 14 tot 47% en het stikstofgehalte met 10 tot 15% dalen. Een moeilijkheid is hier dat, te wijten aan de specifieke voeders voor elke diersoort en levensstadium, een grotere opslagcapaciteit van de veevoeders nodig is. En natuurlijk een grotere kennis van de bedrijfsleider. Een tweede spoor is het optimaliseren van de voermethode/voederregime verhouding. Dit leidt tot een hogere groei, een betere vleeskwiteit, lagere voerkosten per kg groei en een kleinere mestproduktie per dier. Beide innovaties zullen slechts kans op slagen hebben als overheid en bedrijfsleven ze stimuleren. Ten derde kan er ook aan de bedrijfssystemen gesleuteld worden in de richting van een integrale milieuvriendelijke produktie. Elementen hierin zijn reeds groten-deels vermeld: daling van het watergebruik, biofilters, luchtwassers, afdekking van de mestopslag, directe mestverwerking tijdens een oordeelkundige en gedisciplineerde bemesting. Financieel kan er op verschillende manieren ruimte komen om de produktie niet te hoeven opdrijven: isolatie, verbetering van voeding, mestscheiding. Maar ook door een evolutie naar gesloten bedrijven. Dit zijn bedrijven die zowel zeugen, biggen als mestvarkens houden. De hele produktieketting blijft dus ter plaatse. Vergeleken met kontraktteelt bedraagt het inkomen hier 3 tot 4 maal meer. Het inkomensniveau zal dus met minder dieren kunnen gehaald worden, wat uiteindelijk een positief milieu-effekt met zich meebrengt.

Scharrelvarkens.

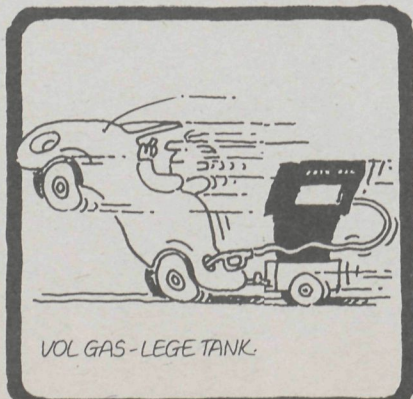
Een konkrete invulling van een integraal milieuvriendelijk systeem zou de scharrelvarkenshouderij kunnen zijn. Het is een op stalmest gebaseerd systeem wat een structuurverbeterende werking heeft voor de bodem (meer humus, meer bodemleven). Doelstelling is minder dieren houden, maar met een hogere opbrengst per dier zodat het inkomen op hetzelfde niveau blijft. Ook milieuvriendelijke en kostenbesparende elementen kunnen in een dergelijk systeem geïntegreerd worden. Het feit dat in Nederland momenteel meer vraag naar, dan aanbod van scharrelvlees is, bewijst dat hierin perspectieven schuilen. En de interesse van de grootste Nederlandse warenhuisketen kan men nog moeilijk 'MARGINAAL' noemen.

Tot slot moet het wetenschappelijk onderzoek terzake worden geïntensifieerd. Onderzoeksprogramma's naar op dit moment onduidelijke punten moeten de technische mogelijkheden leveren om de milieubelasting van de veehouderij tot een aanvaardbaar peil terug te schroeven.

Luc Goeteyn.

▼▼ MILIEU TIP ▼▼

•ADVERTENTIE•

Het Steunpunt Opbouwwerk Rupelstreek-Willebroek vzw
zoekt voor spoedige indiensttreding

een gewetensbezwaarde

vereisten:

- diploma maatschappelijk assistent of gelijkwaardig
- interesse voor opbouwwerk

Interesse? Stuur je kandidatuur met curr. vitae zo vlug mogelijk aan de heer voorzitter van het Steunpunt, Kerkstraat 23 te 2650 Boom.

BELGISCH STAATSBAD

KB van 22.02.'88 tot vaststelling van de sektoriële voorwaarden voor de lozing, in de gewone oppervlaktewateren en in de openbare riolen, van afvalwater afkomstig van de produktie van de chloor-koolwaterstoffen: geeft de maximale concentraties voor COD (chemisch zuurstofgebruik), pH, chloroform, actief chloor en andere stoffen; specifiek voor de sektor.

PERSOVERZICHT

Mestverwerking tussen uitvinding en gedegen techniek (PT-Aktueel 06.04.'88): over de drijfmestproblematiek en de mogelijke verwerkingsmethoden in Nederland.

Techniek vormt geen struikelblok bij oplossen van mestproblematiek (PT-Aktueel 06.04.'88; Gerard Van Nifterik): naar aanleiding van een kongres in Ede, een artikel over een aantal processen die gepresenteerd werden en die een oplossing moeten geven voor de zich opstapelende mestoverschotten in Nederland. Bovendien worden een aantal kritische bemerkingen gegeven aangaande deze problematiek.

Appelboommethode: ei van Columbus in bodemsanering (HBvL 07.04.'88): over twee nieuwe technieken voor het schoonmaken van de bodem, ontwikkeld in Nederland. Volgens woordvoerders zijn ze uniek, zeer doeltreffend, stukken minder duur dan de totnogtoe gebezigde technieken en veilig voor mens en natuur.

De tabakssektor is meer dan rook alleen (GVA 09.04.'88; René De Witte): een aantal aspecten van deze industrie worden belicht, o.a. over de problematiek van het passief roken.

Korrelreaktor bindt strijd aan met fosfaten én zware metalen (PT-Aktueel 15.04.'88; Gerard Van Nifterik): een interessante ontwikkeling in de strijd tegen de toenemende eutrofiëring van het oppervlaktewater.

Dankzij een aanpassing van het korrelreaktorproces kunnen nu ook fosfaten uit het effluent van rioolwaterzuiveringsinstallaties verwijderd worden en verwerkt tot een herbruikbaar eindprodukt. Bovendien werden er een aantal varianten ontwikkeld om zware metalen uit de afvalstroom van de specifieke industrieën te halen.

Houthandel moet niet onmiddellijk vrezen voor bevoorradingsproblemen (FET 19.04.'88): over de huidige toestand op de houtmarkt; vnl. de aanwe-

zige voorraden in de wereld.

BEUC: "Nog Tsjernobyls voor 2000" (DM 20.04.'88): Officiële Amerikaanse statistieken geven 70 % kans dat er voor het jaar 2000 nog drie zware ongevallen met kerncentrales gebeuren. In een rapport probeert het Europees Bureau van de Konsumenten-Organizaties een balans op te maken van wat er sedert Tsjernobyl is veranderd in de EG. Verder een aantal van de 17 voorstellen die de BEUC doet om nucleaire risico's te elimineren.

Beperking melkproduktie doet Europese boterberg verdwijnen (DS 20.04.'88): over de resultaten van enkele jaren volgehouden produktiebeperkende maatregelen van het Europese zuivelbeleid: halvering van de boterberg en verdwijnen van de voorraad magere-melkpoeder tegen eind dit jaar.

Milieuverontreiniging door auto's wordt eindelijk ernstig aangepakt (DM 21.04.'88; Alain Devos): geeft in een notedop het nut weer van een katalysator, een lambda-sonde of pulsair-systeem voor het beperken van de aantastingen van onze atmosfeer door het gemotoriseerd verkeer.

Sprinkhanen op weg om Sahel kaal te vreten (HV 22.04.'88; Sonja Vanoutryve): over het ontstaan en (de problemen bij) de bestrijding van sprinkhanenplagen in Noord-Afrika.

Nog steeds angst voor straling (HV 25.04.'88): een balans van de gevolgen die, twee jaar na Tsjernobyl, nog blijven nazinderen in het dagelijkse en politieke leven.

▼▼ MILIEU TIP ▼▼

VRAGEN EN ANTWOORDEN

Kamerlid José Daras (Ecolo) maakt zich zorgen over het feit dat de zogenaamde E2-spaanplaten, die alleen geschikt zijn voor goed geventileerde niet-bewoonde lokalen, omdat ze een te grote hoeveelheid van het giftige formaldehydegas verspreiden, op grote schaal worden gebruikt in bewoonde lokalen.

Staatssekretaris Miet Smet laat weten dat ze op de hoogte is van deze situatie. Haar antwoord op de vraag welke initiatieven er genomen worden om de gebruikers op de hoogte te brengen van de risico's, is minder duidelijk. Op een perskonferentie in maart 1984 werd een nota van de Hoge Gezondheidsraad hierover rondgedeeld. De verdere verspreiding behoort tot de bevoegdheid van het Nationaal Instituut voor de huisvesting. (Kamer, V&A, nr. 3 Buitengewone Zitting 1988; blz. 152, vraag 7bis van J. Daras)

Een tijdje geleden stelde staatssekretaris Paul De Keersmaecker de EEG voor om het onkruidverdelgingsmiddel Dinoseb op te nemen in de richtlijn betreffende het verbod tot verhandeling en gebruik van fytofarmaceutische producten. Uit zijn inlichtingen blijkt dat de commissie zou overwegen hierop in te gaan. Andere lidstaten evenwel wensen deze maatregel te verdagen wegens het belang voor de landbouw van Dinoseb en het ontbreken van een doelmatige en economische alternatieven voor bepaalde bijzondere toepassingen (o.a. het doodspuiten van aardappelloof). (Kamer, V&A, nr.4 Buitengewone zitting 1988; blz. 238, vraag 7 van J. Daras).

DS

Gebruikte afkortingen:

HBvL: Het Belang van Limburg
DFET: De Financieel-Economische Tijd
GvA: Gazet van Antwerpen
HLN: Het Laatste Nieuws
DM: De Morgen
DS: De Standaard
PT: Polytechnisch tijdschrift
HV: Het Volk

BS: Belgisch Staatsblad
B.VI.Ex.: Besluit van de Vlaamse Exekutieve
KB: Koninklijk Besluit
MB: Ministerieel Besluit
V&A: Vragen en Antwoorden
Vl.R.: Vlaamse Raad

Van de in deze rubriek vermelde persartikels, wetten, dekreten, besluiten, en vragen & antwoorden kan schriftelijk of telefonisch een kopie worden aangevraagd bij de Bond Beter Leefmilieu, Luxemburgstraat 20, 1040 Brussel, tel. 02/514 05 00. Duidelijk vermelden waarvan je een kopie wenst. Bij de kopies wordt er een overschrijvingsformulier gevoegd, waarmee het verschuldigde bedrag (5 fr. per kopie + verzendingskosten) kan worden gestort.

ADVERTENTIE

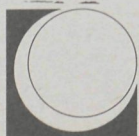
Leefmilieu: Tweemaandelijks informatieblad van de Stichting Leefmilieu

Onmisbare bron van milieu-informatie

Abonneer U nú : 200 BF op rek.nr. 409-6513991-97 ('nieuwe abonnee').
Als abonnee kan U o.a. onze boeken met een flinke korting bestellen
en ons uitgebreid documentatiecentrum raadplegen...

Vraag onze informatiefolders !

STICHTING LEEFMILIEU vzw

onder de auspiciën van de Kredietbank
p/a Kredietbank - Kipdorp 11, 2000 Antwerpen
tel. (03) 231 64 48

Openingsuren secretariaat en bibliotheek : alle werkdagen van 9 tot 17 uur

DE ERFENIS VAN GANDHI

India is en blijft aktueel in de landen van de Europese gemeenschap. Maar alleen de meest verrassende facetten blijven in de herinnering: voorouderlijke tradities, de miserie, waarvan Calcutta het voorbeeld is, geweldloosheid en atoombom, zonder te spreken over de trek naar India en de invloed van de Oosterse filosofieën.

India heeft heel wat ervaring op gebied van sociale bewegingen en ontwikkelingsverenigingen. De meeste van deze groepen werden gekonfronteerd met zware ekologische problemen waarvan meestal de minstbedeelden het slachtoffer waren.

Deze ervaring en de analyse ervan is gepubliceerd in de "State of India's Environment" in 1982 en 1985 door het "Centre of Science of Environment" van Delhi, met de medewerking van talrijke niet goevernementele organisaties uit India. De Franse en Nederlandse vertaling van dit werk werden te Brussel voorgesteld tijdens een perskonferentie op 24 mei jl.

Wij geven hier de inhoud weer van het hoofdstuk gewijd aan woning- en stedenbouw.

Het tijdperk van de chaos

Voor veel steden van de Derde Wereld dreigen de laatste jaren van de 20ste eeuw geschiedenis te maken. De woningnood, gebrek aan water, hygiëne en transport gingen samen met een ongehoofde demografische groei van de steden. In India is stadsbevolking de laatste twintig jaar verdubbeld.

De "City-boom"

In 1901 was Calcutta de enige Indische stad met meer dan 1 miljoen inwoners. Vijftig jaar later hadden Bombay, Delhi, Madras en Hyderabad de klub van de miljoenensteden vervoegd. Zeven andere steden zullen hen voor het einde van de eeuw nog volgen.

Hun bovenmaatse groei is geen fenomeen op zich, alle Indische steden met meer dan 100.000 inwoners kennen een demografische groei zonder weerga.

Daarentegen is het aandeel van de steden met minder dan 20.000 inwoners in dezelfde periode gedaald van 30 tot 14%. Sinds het begin van de eeuw is de bevolking in de steden met 5 tot 10.000 inwoners nauwelijks veranderd.

Steeds meer gaat urbanisatie samen met concentratie. Daarentegen is de relatie tussen stedelijke concentratie en plattelandsvlucht niet zo duidelijk. Deskundigen schatten dat maar de helft van de bevolkingsaan groei van de steden uit het platteland afkomstig is.

Er is migratie en migratie

Migratie is een ingewikkeld probleem. Sommige migranten zijn seizoenarbeiders; kleine boeren die hun inkomsten proberen aan te vullen door het verrichten van allerlei klusjes. Anderen wonen er voortdurend en zijn op zoek naar een nieuw leven.

De meeste mensen die al lang in de stad wonen, worden geen echte stedelingen; op het ogenblik dat ze niet meer kunnen werken, keren ze terug naar hun dorp.

Het stedelijk milieu biedt veel mogelijkheden en trekt de armste families uit het platteland aan. Netwerken werden opgericht om het werk te organiseren: de loodgieters komen over 't algemeen van Orissa, de drukkers zijn hindoes en de leerlooiers mohammedanen. De solidariteit is efficiënt en de migranten vinden vlug werk.

Het toppunt is dat de werkloosheid minder een probleem is binnen de armste klasse dan van de jonge mensen die in de stad geboren zijn en een zekere opvoeding genoten hebben. Het gezegde dat de migranten parasieten zijn, is dus ongefundeerd.

Zeg me waar je slaapt...

Voor het grootste gedeelte van de Indische bevolking, is het vinden van een onderdak een grote zorg, en zeker in de stad. Het woningaanbod in de stad beantwoordt in de verste verte niet aan de vraag: de jaarlijkse behoefte wordt op 8 woningen per 1000 inwoners geschat, maar er worden er zelfs geen twee gebouwd! De overheidsprogramma's voor woningbouw zijn over 't algemeen voorbehouden aan families met een regelmatig inkomen.

Bij gebrek aan infrastructuur, zijn miljoenen migranten rond de kern van Calcutta, komen wonen, twee derden van de bevolking van deze stad leeft in voorlopige konstrukties, maar wel voor altijd.

De krottenwijken zien er meelijwekkend uit, maar degenen die er wonen lijken het beter te verdragen dan degenen die ernaar kijken: "de middenklasse beschouwt de krottenwijken als een kwaadaardige sociale ziekte", zegt een socioloog; en nog "de politie aanziet deze wijken als vormen van afwijking, wetsovertreding en ordeverstoring."

Maar de bidonville is ook een sociale ruimte, een eigen leefmilieu; de kleinste ruimte is functioneel (veeteelt, ambachtelijk atelier,...) en er heerst een ongelooflijke samenhang en solidariteit! Al de voordelen van de horizontale indeling van deze wijken zijn niet terug te vinden in de verticale opstapeling van de nieuwe sociale woningen. De mensen blijven er zelfs niet wonen. Calcutta trok, ondanks zware inspanningen slechts 1% van de bewoners van krottenwijken naar nieuwe appartementsgebouwen.

De ernst van deze mislukking heeft de Indische stedenbouwkundigen en zelfs internationale deskundigen doen nadenken over hun benadering van sloppenwijken: ze ontwikkelden een nieuwe strategie, met als sleutelwoord "rehabilitatie": het systeem houdt over het algemeen in, dat de hoogst noodzakelijke voorzieningen worden verschaft. Ze is daarenboven veel voordeliger voor de overheid en veel minder frustrerend voor de bevolking. Na meer dan 10 jaar rehabilitatie, beschouwt de overheid van Calcutta de operatie nog altijd als voorlopig: veel sloppenwijken liggen immers op plaatsen die voor speculanten wel eens heel veel zouden kunnen opbrengen: op sommige plaatsen is de prijs per vierkante meter gelijk aan het jaarloon van een handarbeider!

Bij gebrek aan riolering...

Omdat de inwoners van Ratlam tevergeefs de aanleg vroegen van een fatsoenlijk rioleringsstelsel, legden zij klacht neer bij het gerechtshof die het stadsbestuur dwong de algemene voorschriften na te leven. Het stadsbestuur haalde financiële moeilijkheden aan om niet te moeten tegemoet te komen aan de vraag van de bevolking, maar de rechter beval het stadsbestuur toe te geven, op straffe van sankties.

Andere bewonersgroepen hebben soortgelijke klachten neergelegd, maar dit verschijnsel blijft nog marginaal vergeleken met de ernst van het probleem: nauwelijks 10% van de stadsbevolking is aangesloten op een rioleringsnet.

De bedreiging die rust op de bevolking door dit gebrek aan stedelijke rioleringsnetten ontsnapt niet aan de aandacht van de overheid. Maar de meeste stadsbesturen zien op tegen de grote investeringskosten. De regering verkiest de oprichting van latrineparken. Met de steun van de Verenigde Naties en de Wereldbank, startte een belangrijk programma voor de bouw van doorspoeltoiletten; het systeem is vernuftig: ieder toilet staat in verbinding met twee buisvormige putten die afwisselend gebruikt worden; zodra een put vol is, wordt deze gratis geleidigd door de diensten van de stad, die daarna het verkregen mest commercialiseert.

De kruik gaat zolang te water...

De veralgemening van het gebruik van latrines zou ongetwijfeld een rechtstreeks effect hebben op de kwaliteit van het water dat in de stad beschikbaar is: in Madras is 96,5% van de waterstalen besmet door uitwerpselen. Meer dan 60% van de watervoorraad van de grote steden komt voort uit het oppervlaktewater, dat zeker vatbaar is voor alle soorten van besmettingen. Slechts 10% van de watervoorraad van de stad komt van het grondwater. Het watergebrek is echter geen ramp voor iedereen; er is een echte zwarte markt ontstaan. Op veel plaatsen gaat de toestand bergafwaarts; de bevoorrading wordt beperkt. Soms is er slechts 2 of 3 uur per dag water verkrijgbaar. Het pompen is niet de enige oorzaak: de distributienetten zijn dikwijls defekt, men schat dat er daardoor 15 à 20% van het watervolume verloren gaat...

Bij gebrek aan een goede dichting van de leidingen wordt er daarenboven bij iedere daling van de druk omliggend water in de buizen gezogen en gezien de leidingen naast de riolering liggen... Waartoe dient dan een betere benutting van het water?

India heeft de resolutie van de Verenigde Naties ondertekend die van de jaren 1981-1990 "het decennium van het water en de sanering" maakt, met als doel in deze jaren drinkbaar water en riolering voor iedereen te voorzien. Maar daarvoor moeten eerst de openbare financiën gesaneerd worden...

Geneviève Petit (vert: L. Grauls)

RUIMTE VOOR DE NATUUR

Vorige maand meldden wij reeds de studiedag van Natuurreservaten vzw die door-
gaat op 18 juni a.s. onder het motto: Natuur voor de toekomst? Toekomst voor
de natuur!" Een andere slogan had kunnen zijn: "De natuur breekt uit de reservaten."
Opdat die slogan ook in de realiteit zou omgezet worden, moet er natuurlijk ruimte
zijn voor natuurontwikkeling. Vraag is dus of die ruimte voor de natuur er in het
dichtbevolkte Vlaanderen nog wel is... Natuurreservaten vzw denkt van wel!

De belangrijkste gebruiker van de open ruimte blijft nog steeds de landbouw. En in het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid rommelt het de laatste tijd nogal wat. Een beknopte analyse van de resultaten van dat Europees landbouwbeleid geeft ons volgend beeld:

De kloof tussen de produktie (zuivel, graan, suiker, wijn, rundsvlees, ...) en de consumptie ervan wordt steeds groter: de produktiecurve stijgt sneller dan de konsumptiecurve. Risiko's voor voedselschaarste behoren in de Europese Gemeenschap dus definitief tot het verleden.

Het prijsbeleid dat werd gevoerd garandeerde de afname van die produktie. Wat niet onmiddellijk werd gebruikt, werd gestockeerd: de boterberg, het melkmeer, de wijnplas,...

Overschotten die op de markt buiten de E.G. alleen tegen veel lagere prijzen kunnen verkocht worden. Ook het gebruik van landbouwprodukten (bv. bio-ethanol) als industriële grondstof ziet er, gezien de té lage prijzen voor fossiele brandstoffen, niet rooskleurig uit.

In de onmiddellijke toekomst zal de produktiviteit in de landbouw (bv. het aantal kg graan/ha of het aantal liters melk/koe) ongetwijfeld nog toenemen.

Het falend landbouwbeleid

Een ongewijzigd beleid zal dan leiden tot nog grotere, onverkoopbare én onbetaalbare stocks. Twee derde van het E.G.-budget gaat nu naar de landbouw. Het overgrote deel daarvan wordt opgeslokt door de afdeling Garantie van het Europees Oriëntatie en Garantie Fonds voor de Landbouw (EOGFL). Van al dat geld komt naar schatting slechts een kwart rechtstreeks ten goede aan de landbouwers zelf.

De E.G. wil nu de uitgaven voor de landbouw beperken: bevriezen of zelfs verlagen van de prijzen, produktieplafonds (de zogenaamde 'quota') en het uit produktie nemen van gronden.

Of dit voor natuur en milieu altijd positieve gevolgen heeft, blijft een open vraag: het uit produktie nemen van akkerland zou bijvoorbeeld kunnen leiden tot een nog grotere druk op de overblijvende percelen.

Ook de verleiding om uitgestoten landbouwgronden te gebruiken voor doeleinden die een onomkeerbare inname van de open ruimte betekenen wordt

erg groot. We denken hierbij aan de T.G.V., nieuwe autowegen, kanalen, verkavelingen, pretparken,...

Een bimodaal landbouwmodel

Vanuit de milieubeweging wordt nu een visie

ontwikkeld, die zowel een beperking van de uitgaven, behoud van inkomen en tewerkstelling in de landbouw, als meer ruimte voor natuur en zorg voor het milieu kan betekenen: een bimodaal landbouwmodel. Daarmee wordt het volgende bedoeld:

Optimale landbouwgronden worden gebruikt door landbouwers die een hoge produktiviteit halen en tegelijk door een zeer zorgvuldig gebruik van meststoffen en bestrijdingsmiddelen, en door uitgekiende kultaartechnieken de milieubelasting sterk beperken. Op deze bedrijven worden komputerprogramma's en gesofistikeerde landbouwmachines (die bijvoorbeeld een nauwkeurige dosering van meststoffen en bestrijdingsmiddelen

mogelijk maken) en hoog produktieve teeltrassen gebruikt.

Landinrichting wordt georiënteerd op het groeperen van kavels rond de bedrijven. In die gebieden is er ook ruimte voor het behoud en de ontwikkeling van een netwerk van lineaire landschapselementen (houtsingels, 'groene sloten', bomenrijen, bloemrijke bermen, ruigtezomen, akkerranden met de typische akkerkruiden,...).

Die zorgen dan voor ruimte voor wilde planten en dieren, waar ook de landbouwer baat bij heeft. Denk maar aan de talrijke insecten- of muizenetende vogels en zoogdieren. Bovendien helpen die elementen het akkerland ook beschermen tegen wind- en watererosie. Houtkanten kunnen bij een deskundig beheer ook een houtproducerende functie vervullen.

In deze produktiegebieden komt het inkomen helemaal uit de landbouwproduktie. Op beleidsniveau wordt gestreefd naar een beperking van een financiële interventie van de Gemeenschap om een meer marktkonforme situatie (afstemming van het aanbod op de vraag) te realiseren.

Het tweede deel van dit model heeft betrekking op gronden die nu voor de landbouw minder optimaal zijn, maar daarentegen wel veel kansen inhouden voor natuurontwikkeling: waterrijke gebieden, concentraties van kleine kavels met zeer veel hagen, houtkanten en gradiëntsituaties (van droog naar nat, van voedselarm naar voedselrijk,...).

Hier wordt dan prioriteit gegeven aan de natuurbehoudsfunctie: natuurreservaten als kernen van grote, aaneengesloten landschapseenheden waar minder intensief aan landbouw wordt gedaan: geen draineringen meer, weinig of geen mestgebruik, afstemmen van het graslandbeheer op het natuurbehoud (weidevogels, botanisch interessante situaties), veel poelen en sloten,... Rondom kwetsbare natuurgebieden kan bovendien de voorkeur gegeven worden aan biologische landbouwmethoden.

In die grote landschapseenheden worden echte natuurreservaten en landbouwpercelen met een op het natuurbehoud afgestemd beheer afgewisseld met bossen die ofwel bestemd zijn voor houtproduktie (bijvoorbeeld populieren gemengd met es of els), ofwel spontaan tot natuurbos mogen ontwikkelen.

In rivier- of beekvalleien liggen ongetwijfeld veel kansen voor dergelijke ontwikkelingen. Ook hier is een verdere verweving van functies zeker mogelijk: kronkelende beken met moerasgebieden en graslanden met een hoge grondwaterstand zijn natuurlijke sponzen die een belangrijke rol kunnen spelen in de waterberging. Rietperkolatievelden zorgen voor zuiver water in beken en rivieren.

Geen boterham minder

Landbouwers in die gebieden worden rechtstreeks vergoed voor deze 'natuurlijke handicaps'. Hier wordt het inkomen van de landbouwers dus losgekoppeld van de produktie. Niet alleen die rechtstreekse vergoedingen maar ook bijkomende inkomsten uit recreatie (bv. hoevetoerisme) en houtproduktie kunnen voor een behoorlijk inkomen zorgen. Ook op deze bedrijven ontwikkelt de landbouwer zich tot een efficiënt manager die ook gebruik maakt van moderne apparatuur, maar die niet alleen voor voedselproduktie maar evenzeer voor natuurbeheer en natuurontwikkeling zorgt.

In Nederland, Groot-Brittannië, Duitsland en Zweden bestaan al geruime tijd succesvolle programma's om die verweving van landbouw en natuurbeheer op de bedrijven te stimuleren. Ook het Europees beleid haakt op deze ontwikkelingen in: uitbreiding van de bergboerenregeling, extensiveringspremies en premies voor milieuvriendelijke landbouw in ekologisch kwetsbare gebieden...

In dit model wordt dus naar twee landbouwvormen gestreefd: enerzijds gebieden met voedselproduktie als hoofdfunctie, waar daarnaast een milieubasis-kwaliteit en een verweving met lineaire natuurelementen moet gerespekteerd worden. Anderzijds ook gebieden met als hoofdfunctie: natuur met vermenging van onder andere landbouw, waar voor een zeer hoge ekologische kwaliteit wordt gezorgd.

De Europese spaarpot

De financiële konsekventies zijn:

Een verlaging van de globale landbouwuitgaven door een meer marktkonforme situatie en het stabiliseren van de totale produktie.

Een heroriëntering van de overblijvende uitgaven met een groter deel van de koek dat rechtstreeks naar de landbouwers gaat. Dit komt ook het behoud van de tewerkstelling ten goede.

Deze visie biedt naar onze mening hoopvolle en maatschappelijk erg relevante kansen.

Kansen voor natuur in de toekomst en een toekomst voor de natuur!

Marc De Coster

Studiedag-praktisch

organisatie : Natuurreservaten vzw

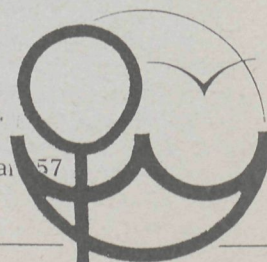
datum : zaterdag 18 juni 1988

plaats : Grote Aula van de Universitaire Instelling Antwerpen

aanvang : 9.30 h.

einde : voorzien om 17.00 h.

inlichtingen : K. Elisabethlaan 57
9000 Gent
091-22.75.41.

E-U-R-O-P-A

EUROPESE KOMMISSIE BAANT EEN WEG VOOR RICHTLIJN OVER BURGERLIJKE VERANTWOORDELIJKHEID

De prangende vraag naar wie financieel aansprakelijk moet gesteld worden voor milieuvervuiling, is al meer dan eens aan bod gekomen in de Europese Commissie en men verwacht dat er hierover binnen enkele weken gerapporteerd wordt aan de EG.-ministerraad. Het antwoord op die vraag is niet zo duidelijk. Maar de bronnen van de Europese Gemeenschap drukken erop dat het principe "de vervuiler betaalt" moet nageleefd worden, zoals vastgesteld in het EG-verdrag. Het rapport zal als basis dienen voor een voorstel tot richtlijn in verband met de risico's verbonden aan het transport van gevaarlijk afval dat de Commissie in het najaar moet voorstellen.

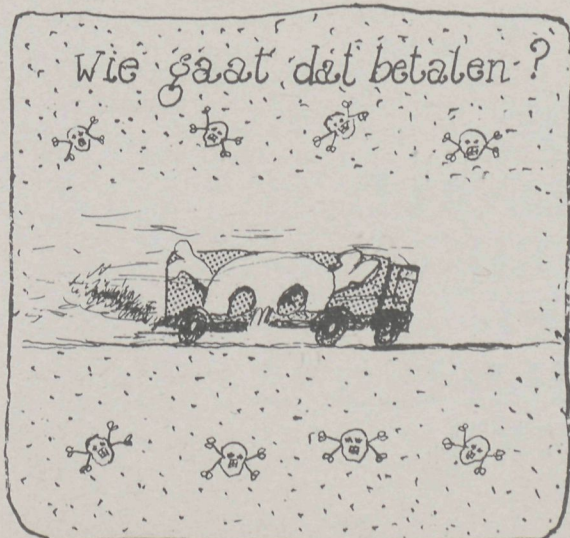
Ten gevolge van het Sandoz-ongeval in Bazel in november 1986, waarbij grote delen van de Rijn sterk vervuild werden, vroeg de Commissie een kompromis te vinden tussen de internationale wetten i.v.m. burgerlijke verantwoordelijkheid inzake leefmilieu. Bijna alle lidstaten hanteren dergelijke wetten, maar ze verschillen nogal sterk van land tot land. Verwacht wordt dat de Commissie zal voorstellen dat een eensluidend systeem zal toegepast worden in alle lidstaten. De Europese Raad van de Federatie voor Chemische bedrijven (CEFIC) dringt erop aan dat de invoering van burgerlijke verantwoordelijkheid voor milieu-aantasting beperkt zou blijven tot de schade die "rechtstreeks en definitief" is aangericht door de vervuiliingsbron.

Het is belangrijk een antwoord te vinden op de vraag wie de vervuiling moet betalen. Dit blijft ook een van de problemen waarvan de oplossing afhangt van het voorstel tot een gemeenschap-

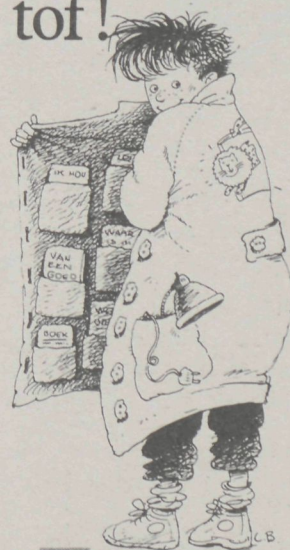
pelijke regeling i.v.m. de ekologische schade veroorzaakt door transport van gevaarlijk afval waarvan reeds sprake was in de richtlijn van 1984 over het transport van gevaarlijk afval van een lidstaat naar de andere (84/631/EG). Als de verantwoordelijkheid voor de milieuschade afhangt van de omstandigheden van ieder voorval, zal toch de fabrikant de belangrijkste verantwoordelijke blijven, in navolging van het principe "de vervuiler betaalt". De Commissie vreest echter dat een dergelijke politiek niet konform is met het Konventievoorstel van de Economische Commissie voor Europa van de Verenigde Naties (EG/UNO) over hetzelfde onderwerp. In zijn huidige versie legt het voorstel de verantwoordelijkheid over de schade veroorzaakt door de vervoermiddelen en schadelijke produkten automatisch bij de vervoerder.

De EG-Kommissie is van plan haar voorstel over de verantwoordelijkheid over schade toegebracht tijdens het transport van schadelijke produkten uit te breiden, zodat ze alle stadia dekt van het ontstaan tot de verwijdering van het afval. (uit Europolitique - april 1988)

(vert. LG)

An-Hyp vindt jeugdboeken tof!

AN-HYP
SPAARBANK

VOOR
DE NATIONALE
LOTERIJ
IS HET
LEEFMILIEU
BELANGRIJK.

ER BROEIT IETS...

Het klimaatprobleem is sedert de zeventiger jaren een van de meest prioritaire geworden van de internationale wetenschap. Naar aanleiding van onderzoek dat tot op heden is gevoerd, formuleerden de deskundigen een aantal hypothesen; waaronder een aanzienlijk risico tot belangrijke klimaatveranderingen in de nabije toekomst. Veel dingen blijven nog onduidelijk. Maar in ieder geval lijkt een algemene verhoging van de temperatuur, die gepaard gaat met een stijging van het zeeniveau, een onvermijdbaar gevolg van de menselijke activiteit op onze planeet. Deze gegevens impliceren dat politieke beslissingen op korte termijn noodzakelijk zijn.

Feiten.

Het klimaat op onze planeet is het resultaat van zeer ingewikkelde processen waarbij zonne-energie geabsorbeerd en gereflekkeerd wordt, volgens de kenmerken van de materies die ze op haar weg ontmoet. Bepaalde molekulen in de atmosfeer hebben als kenmerk infrarode (warmte) straling te absorberen. In dit geval hebben gasmolekulen dezelfde functie als glas in een broeikas, dwz. zij verwarmen de lagere atmosfeer tot een gemiddelde temperatuur van 15°C.

Voorbeelden van dergelijke gasmolekulen zijn waterdamp, koolstofdioxide (CO₂), methaan, ozon, chloorfluorkoolwaterstoffen (CFK) en bepaalde stikstofverbindingen. Sommige van deze molekulen zijn van natuurlijke oorsprong, andere zijn volledig door de mens gemaakt. Hoe dan ook, zij hebben niet allemaal hetzelfde effect: een toename van de concentratie aan koolstofverbindingen bijvoorbeeld, heeft een direct effect op de luchttemperatuur. Studies gebaseerd op een verscheidenheid aan methoden tonen allen een belangrijke verhoging van CO₂-concentraties in de lucht: de atmosferische CO₂-concentratie was 20.000 jaar geleden 200 ppmv (volumedelen per miljoen) en bij het begin van de 20ste eeuw tussen 270 tot 290 ppmv. Het huidige niveau is 345 ppmv. Het klimatologisch evenwicht staat onder ernstige druk van de voortdurende verhoging van CO₂ uitstoot (veroorzaakt door de verbranding van fossiele brandstoffen), voortschrijdende ontbossing, die de mogelijkheid tot het absorberen van CO₂ vermindert, alsook de konstante verhoging van de concentratie van andere "broeikasgassen" in de atmosfeer. Waar 2/3 van de stikstofemissies door de mens wordt veroorzaakt (houtverbranding en moderne landbouwmethode) wordt de CFK-uitstoot volledig door de mens veroorzaakt. Bij deze factoren komt nog een voorspelbare verhoging van ultraviolette straling te wijten aan de verdunning van de ozonlaag.

Het probleem is het tempo te voorzien waaraan de concentraties van deze gassen in de atmosfeer verder stijgen, het niveau dat ze zullen bereiken, en wanneer dit zal zijn.

Welke klimatologische veranderingen mogen verwacht worden? Welke maatregelen moeten genomen worden?

De wetenschappelijke konensus van 1985.

In oktober 1985 kwamen wetenschapsmensen uit 29 landen samen in Villach voor een conferentie die gezamenlijk werd georganiseerd door het Milieuprogramma van de Verenigde Naties (UNEP) de Wereldmeteorologische Organisatie (WMO) en de Internationale Raad van Wetenschappelijke Verenigingen om een overzicht te krijgen van de beschikbare wetenschappelijke kennis. De wetenschappelijke eensgezindheid die bij deze gelegenheid bereikt werd, kan de internationale strategie rechtvaardigen die nu ontwikkeld wordt. Alhoewel ze toen - en nu nog - weigerden voorspellingen te doen, erkenden de wetenschapslui unaniem dat de hypothese van een verdubbeling van de CO₂-concentratie in de lucht (wat perfect aannemelijk is) zou leiden tot een verhoging van de globale gemiddelde temperatuur van 1,5° tot 4,5°C. Dit feit veroorzaakt op zijn beurt een stijging van de zeespiegel van 20 tot 140 cm in de volgende eeuw. Dergelijke enorme veranderingen zouden zware gevolgen hebben voor de klimatologische omstandigheden zoals veranderde neerslagmodellen en belangrijke veranderingen in de vegetatie. Een verhoging van de zeespiegel zou natuurlijk in eerste instantie rivierdelta's en valleien aantasten, waar de bevolking en de economische bedrijvigheid gekoncentreerd is, en de kuststroken. Maar deze cijfers worden beschouwd als theoretisch omdat alle gebruikte scenario's onvolmaakt bleken te zijn: de rol gespeeld door de oceaan, bijvoorbeeld, is nog niet volledig gekend. Ze spelen een belangrijke rol in de CO₂-cyclus en veroorzaken enorme temperatuurschommelingen als resultaat van hun stromingen tussen de polen en de evenaar. Zo ook is de rol die gespeeld wordt door wolken en regionale variaties gebaseerd op verschillen in grondsoorten nog niet op een aanvaardbare manier geïntegreerd in de huidige berekeningen.

In ieder geval was iedereen het er over eens dat het klimatologisch systeem uiterst gevoelig is, wat nu ten volle bewezen is. Deze wetenschappelijke konensus leidde tot belangrijke beleidsvoorstellen, zoals het starten van een onmiddellijke analyse van economisch en politiek aanvaardbare keuzes in de huidige socio-economische kontekst. Preventie en maatregelen

kunnen vastgesteld, onderzocht en geëvalueerd worden, omdat het grootste gedeelte van de factoren die tot dit fenomeen leiden, door de mens worden veroorzaakt.

Huidige ontwikkeling

In september '87 ging een tweede bijeenkomst door in Villach. Daar werden de dingen besproken die na 1985 nog onduidelijk bleven. Men bevestigde dat de exakte gegevens niet voor 2020 beschikbaar zullen zijn, maar dat, met het oog op de noodzakelijke wereldwijde strategie, het onderzoek moet geïntensifieerd en zorgvuldig gekoördineerd worden om dubbel werk te vermijden en de besluitvorming op het gepaste ogenblik te vergemakkelijken.

Naast de nood aan vlug en doeltreffend onderzoekswerk is het sleutelprobleem voor de volgende jaren het uitwerken en opleggen van aanvaardbare beleidsmaatregelen, meer bepaald op gebied van energie en bodemgebruik.

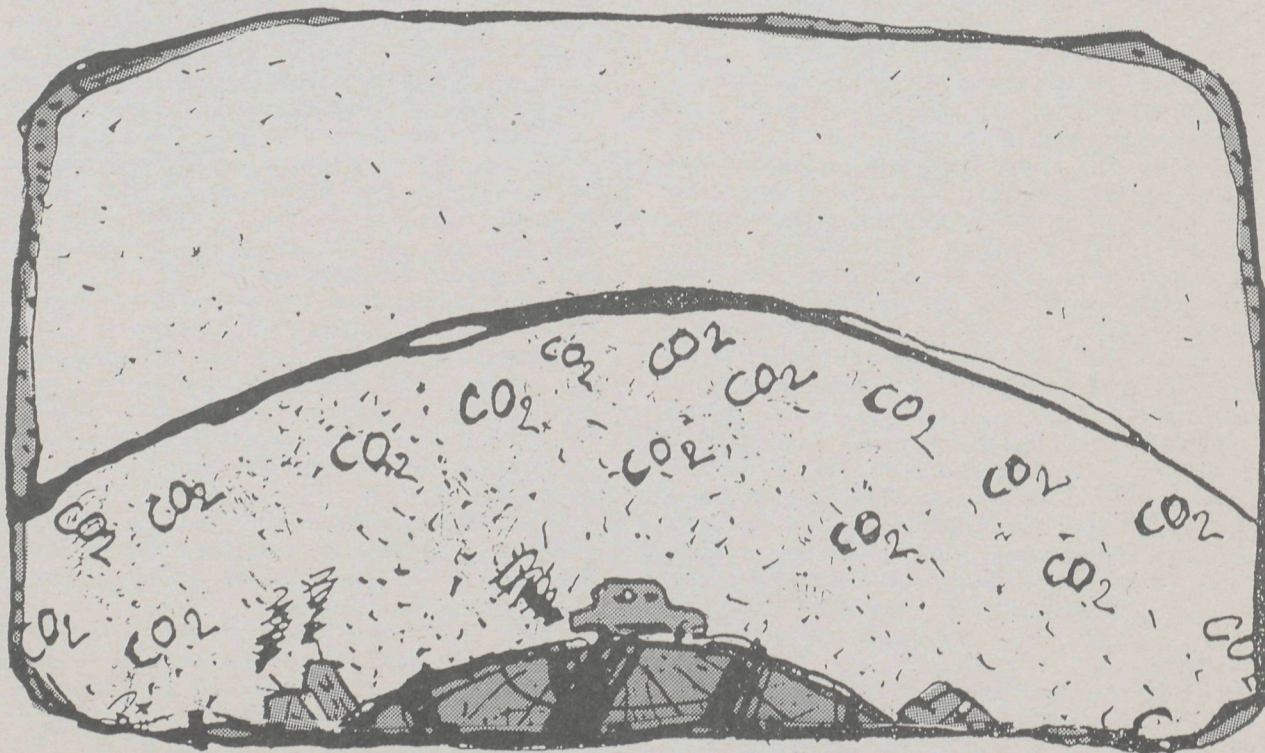
Deze onderwerpen stonden op de dagorde van de werkgroep die bijeenkwam in Bellagio (Italië) van 9 tot 13 november '87. Een van de besluiten van deze vergadering was dat de kosten van alle mogelijke strategieën de hoogte zullen ingaan als de maatregelen nog niet genomen zijn tegen het jaar 2020. De onmiddellijke toepassing van het Montreal Protokool over de bescherming van de ozonlaag is een van de eerste doelstellingen.

Beleidsmaatregelen die voorgesteld kunnen worden zijn, bijvoorbeeld, een rationalisering van het energieverbruik, een vermindering van de ontbossing, onderzoek en ontwikkeling van milieuvriendelijke alternatieve energiebronnen en aanmoediging van het vervangen van fossiele brandstoffen om de CO₂-bronnen te beperken. Dit zijn eigenlijk fundamentele vragen over het algemeen energiebeleid.

De meeste geïndustrialiseerde landen hebben op dit vlak al jarenlang research gevoerd, maar de financiële middelen variëren sterk van het ene land tot het ander. De Europese Gemeenschap voert momenteel een onderzoeksprogramma over klimaat uit voor een bedrag van 17 miljoen ECU. Dit is een bescheiden bedrag (precies hetzelfde als het Duitse budget voor onderzoek over hetzelfde onderwerp) maar het bestaan van een dergelijk programma op Europees niveau kan beschouwd worden als een promotiemiddel voor internationale samenwerking.

In september '86 keurde het Europees parlement een resolutie goed met als titel "maatregelen om de stijgende concentratie van CO₂ in de atmosfeer tegen te gaan". In de resolutie nodigt het Parlement de Raad uit meer geld te besteden aan klimatologie in het volgende researchprogramma en roept de verantwoordelijke komitees op om rekening te houden met de klimatologische neerslag van de toekomstige akties van de Gemeenschap.

Het verwerken van een "opwarmingsgraad" in de milieueffekt-rapportering, bijvoorbeeld, is

een interessant idee dat al dikwijls werd aangehaald als één van de mogelijke preventieve maatregelen die in de toekomst zouden kunnen genomen worden. De Commissie van de Europese Gemeenschap (Direktoriaat Generaal voor Wetenschap en Onderzoek) heeft een aantal wetenschappelijke seminars georganiseerd, maar tot nu zijn er geen beleidsvoorstellen geformuleerd.

In oktober jl. beslisten de lidstaten van EFTA (Europese Vrije Handelsalliantie), d.i. de noordelijke landen, Oostenrijk en Zwitserland, een gezamenlijk onderzoek in deze materie op te starten, alsook om de inspanningen te vergroten om de publieke bewustwording van dit probleem te verhogen. Ook in oktober ging er een vergadering door van Europese wetenschapslui in Noordwijkerhout op initiatief van de Nederlandse regering. Dit was de eerste van een serie van zes regionale vergaderingen voorgesteld door de "Villach-groep", als een middel om de bewustmakingsstrategie, die noodzakelijk is om tot oplossingen te komen van de problemen die veroorzaakt worden door de algemene opwarming van de atmosfeer, verder te zetten. Eens te meer bevestigden de wetenschapslui tijdens de vergadering dat het probleem uiterst dringend is, maar ze formuleerden geen beleidsmaatregelen. Het valt te verwachten dat het probleem van klimaatveranderingen een steeds grotere rol zal spelen op internationaal niveau. De UNEP en de WHO pogen beide de resultaten van deze vergaderingen te bemachtigen.

uit "The Environment in Europe", bulletin of the institute for European Environmental policy, European Cultural Foundations, Januari 1988.

(vert. L. Grauls)

Het Europees Milieubureau houdt een twee-daags seminarie over

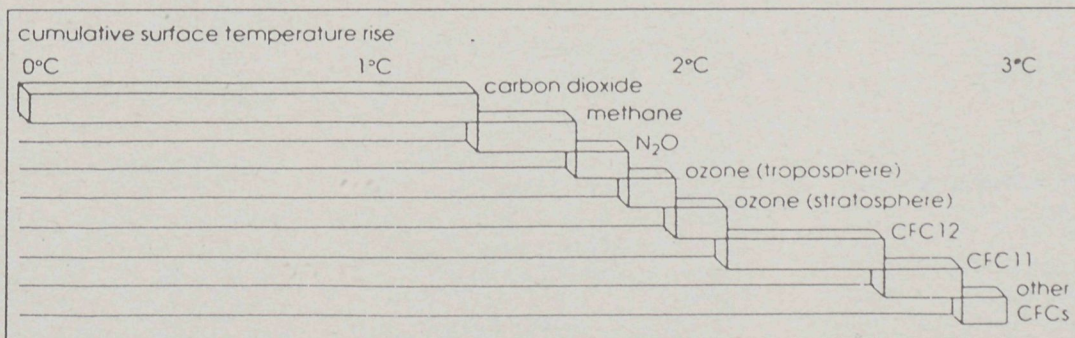
**ENERGY & CLIMATE CHANGE :
"What can Western Europe do?"**

m.a.w. over energie- en klimaatsveranderingen;
Welke maatregelen kan West-Europa nemen?

23 - 24 juni a.s.

Borschette-Centrum
Froissartstraat 36
1040 Brussel.

- Simultaanvertaling is voorzien.
 - Het volledige programma met inschrijvingskaart wordt U op eenvoudig verzoek toegestuurd.
- Een telefoontje naar ons sekretariaat (02/514.05.00) volstaat.

"Tegen het jaar 2030 is een globale opwarming voorzien van $\pm 3^{\circ}\text{C}$. De helft van de stijging is te wijten aan de toegenomen concentratie van CO_2 , de andere helft aan de concentratietoename van andere broeikasgassen." (bron: The Greenhouse Gases)

HERNIEUWBARE ENERGIE

Uit een onderzoek van het Amerikaanse Worldwatch Institute blijkt dat Brazilië en Noorwegen de landen zijn die het verst gevorderd zijn in de omschakeling naar hernieuwbare energie. Brazilië haalt 59% van zijn energie uit waterkracht, hout en alcoholbenzine. En hoewel Noorwegen zelf een aardolie-exporterend land is, haalt het meer dan de helft van de eigen energievoorziening uit waterkracht en hout. In Cyprus blijken 90% van de huizen te zijn uitgerust met waterverwarmers op zonne-energie. Denemarken is dan weer een autoriteit als het over wind-energie gaat. Op wereldvlak wordt er jaarlijks ca. 30 miljard dollar geïnvesteerd in hernieuwbare energie. Twee derde daarvan gaat naar waterkrachtcentrales, de rest naar energie uit biomassa, aardwarmte, zonne- en windenergie. De verkoop van windturbines is verzeventienvoudigd tussen 1981 en 1985. Het rapport merkt wel op dat sinds de daling van de olieprijs in 1986 een aantal programma's voor hernieuwbare energie werden vertraagd.

DS

VIDEO : AMMONIAK EN BOS-STERFTE

Onlangs bracht de Stichting Natuur en Milieu (NL) een video uit onder de lugubere titel DOOD HOUT. De 20 minuten durende film toont de rampzalige effecten van zure regen op de natuur. Vooral de rol van ammoniak in dit proces krijgt speciale aandacht. Am-

moniak komt vrij uit dierlijke mest en heeft een duidelijk effect op natuurgebieden vlakbij stallen, zwaar bemeste gronden of opslagbassins. Voorbeeld in de video is het reservaat "De Rouwkuilen" in de Nederlands-Limburgse Peel: een ven omgeven door loof- en naaldbos, met heel wat intensieve veehouderij in de onmiddellijke omgeving. Jarenlang onderzoek heeft de directe relatie tussen ammoniak, zure regen en bossterfte goed in kaart gebracht. In de video ziet de kijker woekerende planten de oorspronkelijke vegetatie wegdrrukken en hoe zowel loof- als naaldbomen een hele reeks ziekteverschijnselen vertonen.

Tenslotte toont de Stichting Natuur en Milieu kort aan hoe ver de uitstoot van verzurende stoffen omlaag moet. Gevolgd door een kort overzicht van te nemen structurele en technische maatregelen. De video, met begeleidende tekst, kan je verkrijgen door 35,00 gulden + 5,50 gulden aan port over te maken op postbanknr. 2537078 op naam van de Stichting Natuur en Milieu, Utrecht en onder vermelding van "Video: DOOD HOUT".

LGo

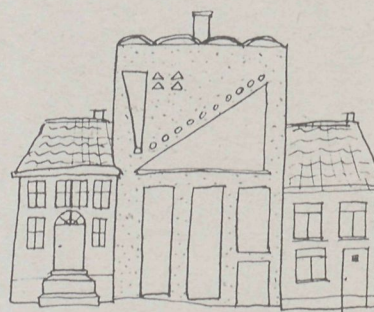
LANDBOUWMACHINE IN NOORD EN ZUID

Op initiatief van het CSA (Collectif "Strategies Alimentaires") werd onlangs een film gerealiseerd over het wereldlandbouwsysteem, onder de titel: "Nord-Sud: la machine agricole". Het CSA is een samenwerkingsverband van een zestal NGO's (Niet Goevernamentele Ontwikkelingsorganisaties) waaronder Oxfam en Mensenbroeders. Organisaties zoals deze zijn uiteraard in de eerste plaats geïnteresseerd in de problemen verbonden aan de voedselhulp.

Het werd echter vlug duidelijk dat deze bezorgdheid onvermijdelijk leidt tot een bezinning over de landbouwoverschotten die deze voedselhulp mogelijk maakt, maar ook over het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) dat de landbouwproductie in Europa ondersteunt en oriënteert.

Samen met enkele Waalse landbouworganisaties heeft het CSA een breed debat over deze thema's opgezet. De film is er de audio-visuele neerslag van en een ideaal instrument om debatten over het (internationaal) landbouwprobleem in te leiden. Bij de film hoort ook een gelijknamige bundel dat naast 5 mini-dosiertjes ook een begeleidings-tekst voor de film bevat. Referenties: VHS video - 35 min. Collectif "Strategies Alimentaires", Handelskaai 9, 1000 Brussel, 02/218.47.27.

LGo

ARCHITEKTUUR ALS BUUR

De stad Gent (Dienst Monumentenzorg en Stadsarcheologie) en de vzw Architectuurpromotie kondigen het project "Architectuur als buur" aan als "één van de belangrijkste kulturele en edukatieve evenementen die in het najaar zullen plaatsvinden."

Deze manifestatie wil een bijdrage leveren aan de totstandkoming van een architectonisch bewustzijn, zowel naar het beleid als naar een breed publiek toe. Deze sensibiliserings- en promotiekampagne wordt gevoerd met behulp van een tentoonstelling, katalogus, architectuur-parkours en een edukatieve omkadering onder de vorm van een werkmap, een BRT-reeks, een videotape, enz.

GV

ARCHITECTUUR ALS BUUR

MILIEUPROJEKTEN VAN DE BELGISCHE BOERENBOND

Onlangs stelde de Belgische Boerenbond enkele initiatieven voor die werden genomen in het kader van het leefmilieu-jaar.

In de eerste plaats gaat het om erfbeplanting en -verfraaiing. Onder het motto "erfbeplanting het visite-kaartje van uw bedrijf" worden de landelijke gilden aangemoedigd verfraaiingsakties op touw te zetten. De actie is gericht naar alle plattelandsbewoners, zowel de boer als de landelijke bewoner.

Het tweede project is wel specifiek voor de landbouwer ontwikkeld. Het betreft hier het verantwoord gebruik van bestrijdingsmiddelen en de ophaling van probleemafval (verpakkingen, resten van bestrijdingsmiddelen). Voor het veilig gebruiken van de toch relatief giftige bestrijdingsmiddelen werd onder meer een vouwblad-poster uitgegeven. Gezien de steeds grotere kennis die in dit verband van de landbouwer wordt gevraagd, worden hiervoor ook kursussen

en opleidingen op poten gezet. Met betrekking tot het probleemafval pleit de Boerenbond voor specifieke inzamelplaatsen of een jaarlijkse inzameldag. Het is uiteraard toe te juichen dat ook landbouworganisaties milieuprojekten opstarten. Jammer is wel dat slechts de mogelijke gevaren worden bestreden, en dat niet wordt gesproken over het aanpakken van de bron, door bv. het verminderd inzetten van bestrijdingsmiddelen waar dat kan.

LGo

SUPERSNELLE HOUTKAP (SSH) IN MALEISIË

Het is bekend dat de tropische regenwouden aan een snel tempo ontgonnen worden. In Maleisië gebeurt dat supersnel. Volgens het werelddnatuurfonds zal er op het vasteland van Maleisië op het einde van de eeuw geen regenwoud meer over zijn.

Vooraf de praktijken in Sarawak (dat deel van Maleisië naast Borneo) leidden tot stijgende kritiek van natuurbeschermers en mensenrechtengroeperingen. Daar wordt jaarlijks zo'n 150.000 ha ontbost, vaak slechts voor enkele waardevolle bomen per ha. Met deze ontbossing wordt het leefgebied van het primitieve Penan-volk ontsloten. Bij een recent verzet tegen een ontsluitingsweg werden een 50-tal Penan opgesloten. Het gevolg was dat uit vele landen een oproep kwam voor een boycot van hout uit Sarawak. Uit angst voor zo'n boycot begon een Maleise regeringsdelegatie een missie door Europa om de zorg over de ontbossing en schending van de Penanrechten (waarschijnlijk toch ook mensen) weg te nemen.

Als men weet dat bv. de Maleise minister van Milieu en Toerisme sinds 1949 actief betrokken is bij de woudontgin-

ning in Sarawak (via deelname in een exploitatiemaatschappij) is het duidelijk welke belangen de missie verdedigt.

Het werelddnatuurfonds zal in diverse ontmoetingen pleiten voor maatregelen die het regenwoud en de volken die er leven degelijk beschermen. Voor informatie, tel. Ronald C. Van der Giessen: 0031/34-04.22.164.

LGo

BORNEMSE EIKEN DE SIGAAR

In Hingene, een deelgemeente van Bornem, werden amper een week na de bosplantactie, 10 prachtige honderdjarige eiken omgehakt.

Nochtans had de gemeente, na lang onderhandelen, het eigendomsrecht verworven, dit vanwege de grote landschapelijke waarde.

De officiële reden van deze kapping is dat het bedrijf Monza onvoldoende zichtbaar zou zijn vanop de Rijksweg, terwijl de kruin van hoogstamige bomen pas op een hoogte van tien meter begint. Door de Groep Leefmilieu Klein-Brabant werd een verzoek gedaan om de gestarte werkzaamheden stil te leggen, maar dit werd uitdrukkelijk geweigerd en het vellen ging in versneld tempo door.

Ondanks de reeds gerealiseerde groenaanplantingen ontbreekt het de gemeente Bornem nog steeds aan respect voor het bestaande groenpatrimonium. Voor meer inlichtingen kan je terecht: Groep Leefmilieu Klein-Brabant p/a K. Grolus, Puursesteenweg 10, 2660 Bornem, tel. 03/889.79.03.

DR

TROPISCH HARDHOUT AKTIE

VUISTREGELS TEGEN RADIO-AKTIVITEIT IN DE LANDBOUW

Tsjernobyl is reeds meer dan twee jaar oud. Deze Oekraïense kernramp, en de improvisatorische reactie van de overheid daarop, heeft veel mensen en instanties wakker geschud. Zo stelde de Belgische Boerenbond onlangs een voorlichtingsbrochure samen over radio-activiteit en maatregelen tegen de gevolgen ervan. Vooral de landbouw heeft onder de Tsjernobyleffekten geleden en de Boerenbond vond dan ook dat ze niet langer op een overheidsinitiatief terzake kon wachten.

Na een beknopte theoretische inleiding geeft de brochure een hele reeks praktische tips en vuistregels die de gevolgen van een kernramp zoveel mogelijk moeten tegengaan. De maatregelen zijn vooral naar landbouwers gericht en sectorieel opgesplitst (melkvee, akkerbouw enz...). De in totaal 75 maatregelen lijken dan ook eenvoudig, maar kunnen de besmetting met 20 tot 90% verminderen. Bovendien zijn ze bruikbaar bij een radio-actieve fall-out, 10.000 maal groter dan deze van Tsjernobyl.

In de inleiding wordt gesteld dat de Boerenbond deze brochure belangrijk vindt, maar met ons wenst men dat ze nooit van toepassing zal moeten zijn. De vraag die deze overigens verdienstelijke brochure dan onvermijdelijk doet rijzen is "Wat met de bronnen, de risico's, de kerncentrales?" Deze vraag is met de nieuwe regeringsvorming weer heel aktueel. De brochure is er wellicht de plaats niet voor maar een bezinning hierover dringt zich steeds meer op.

LGo

Elke minuut verdwijnen er 400.000 m² tropisch regenwoud. Het verdwijnen van het tropisch bos betekent dat 50 tot 90 procent van de op aarde aanwezige planten- en diersoorten met uitsterven bedreigd worden. Het wordt steeds duidelijker dat de vernietiging van het tropisch regenwoud niet alleen op lokaal niveau, maar ook op wereldschaal een klimaatverandering met zich meebrengt.

Er werd nu een samenwerkingsverband - Milieudefensie, Konsumentenkontakt, IUCN en de werkgroep Behoud Tropisch Regenwoud - opgericht om een campagne op te starten voor het behoud van het tropisch regenwoud.

Men wil er naar streven dat Nederland - op nationaal en internationaal niveau - al het mogelijke doet om er voor te zorgen, dat tropische regenwouden behouden blijven en een ecologische ramp voorkomen kan worden. Speciale aandacht wordt gewijd aan het gebruik van tropisch hardhout; vnl. in de bouw.

Eind mei verschijnt er een aktiehandleiding met uitgebreide achtergrondinformatie en een overzicht van de alternatieven voor het gebruik van tropisch hout in verschillende toepassingsgebieden.

GV

MILIEUKRANTJE

Dat de milieuproblematiek op gemeentelijk vlak steeds meer aandacht krijgt, wordt bewezen door de uitgave van diverse milieukrantjes. Ditmaal is het de beurt aan Scherpenheuvel - Zichem, waar de dienst leefmilieu van het stadsbestuur, i.s.m. de stedelijke milieuadviesraad, zopas haar eerste milieukrantje uitbracht. Teksten en dokumentatie zijn steeds welkom voor de volgende nummers. Folders kunnen eveneens met het milieukrantje worden verspreid vanaf een minimum oplage van 8.200 eksemplaren. Voor meer informatie: Dienst Leefmilieu, Stadsbestuur, A. Nihoulstraat, 3270 Scherpenheuvel-Zichem.

LV

BIOLOGISCHE BOEREN- MARKTEN IN NEDERLAND

Sinds 1 jaar bestaat in Amsterdam een biologische boerenmarkt. De vraag naar biologische produkten zit, alleszins in Nederland, duidelijk in de lift. Het bijkomende voordeel van de 'markt'-formule is dat door het ontbreken van tussenhandel de produkten goedkoper zijn. Naar het voorbeeld van Amsterdam ging op 25 mei ook in Groningen een wekelijkse boerenmarkt van start. Elke woensdag zullen boeren er gegarandeerd biologische en/of biologisch-dynamische produkten aanbieden.

Het Groningse marktwezen steunt het initiatief van harte en heeft van het begin af alle medewerking gegeven.

Voor verdere info: Hans van Baelen, tel. 0031/5167-987, Carolina Gerritsen, tel. 0031/5167-936.

LGo

PUBLIKATIES

Instrumenten voor milieubeleid; CED-Samson, Louizalaan 485, 1050 Brussel, tel. 02/649.90.26; 1988; 206 blz., gelijmd; 790 fr., boekhandel. Ontwikkeling van het milieubeleid in drie andere wegen. Studies over de sociale, de financiële en de produktiegerichte regeling. Een uitvoerig verslag van het kongres van juni 1987 in Leiden gehouden.

Kleine landschapselementen in kort bestek; M. Mobach; Stichting Landelijk Overleg Natuur- en Landschapsbeheer, Donkerstraat 17, NL-3511 KB Utrecht, tel. 00/31/30/34.07.77; 168 blz., gelijmd; 15,5 gulden, postgiro 4252780.

Wanneer de bulldozer, de ruilverkaveling of de wegenbouwers over het land razen, plegen zij niets te ontzien. Je gaat in actie voor het behoud van landschap... Waar gaat je aandacht naartoe? Naar alles wat het landschap maakt. Bij elk van de 148 landschapselementen vindt je een literatuuropgave!

 Verbranding op zee; A. Klingenberg; Stichting Natuur en Milieu, Donkerstraat 17, NL-3511 KB Utrecht, tel. 00/31/30/33.13.28; 1988; 21 blz., geniet, 8 gulden.

20 bladzijden informatie over voorkomen en verwerking van een aantal chemische afvalprodukten, waarin de chloorhoudende een belangrijk aandeel hebben.

Rijn: op en onderweg; William en Matthijs Reppel (fotografie), Jan Boom (tekst); Gaade, Postbus 625, NL-3900 AP Veenendaal, tel. 00/31/8385/282-24; 1988; 170 blz., foto's, gebonden; 49,5 gulden, boekhandel.

Het verhaal van Europa's meest tot de verbeelding sprekende stroom, onder al zijn aspecten en weergegeven in een schier eindeloze stroom van foto's en prachtige teksten. Het leven van de stroom is bedreigd: de dagen van een rivier zijn geteld als lozingen van giftige afvalstoffen voortduren.

 Ammoniak-emissiefactoren voor de veehouderij; K. de Winkel; Staatsuitgeverij, Postbus 20014, NL-2500 EA 's-Gravenhage, tel. 00/31/70/78.99.11; 1988; 78 blz., gelijmd; 17,5 gulden, giro 751 met vermelding van ISBN 90-346-1531-6.

De moderne landbouwmethodes blijken, na gelijk welk onderzoek, steeds tot de grote bedreigers van het milieu te behoren. Dit onderzoek is vrij technisch, maar stelt ons in staat konklusies te trekken op basis van objectieve gegevens.

 Uitworp van stikstofoxyden door CV-ketels; L.T.M. Hermans; Staatsuitgeverij, Postbus 20014, NL-2500 EA 's-Gravenhage, tel. 00/31/70/78.99.11; 1988; 42 blz., gelijmd; 10 gulden, giro 751 met vermelding van ISBN 90-346-1655-X.

Een studie van het Nederlandse ministerie van V.R.O.M. over de problemen die 22.000 ton/jaar NO_x-emissie door kachels en centrale verwarming in Nederland teweegbrengen. Een element van gedegen dossierkennis voor wie zich met de chemische ("zure") regen bezig houdt.

Verwerking van spoelwater met resten bestrijdingsmiddelen door loon(spuut)bedrijven; Erik van Beurden; Wetenschapswinkel Nijmegen; bestellen bij Milieuwinkel; Henri Polaklaan 42, NL-1018 CT Amsterdam, tel. 00/31/20/24.49.89; 1987; 69 blz., gelijmd; 10 gulden.

Een overzicht van de milieuhygiënische problematiek van lozing van spoelwater met bestrijdingsmiddelen. Daarnaast wordt ingegaan op mogelijke maatregelen op juridisch, beleidsmatig en milieutechnisch vlak.

Materiaalsubstitutie; L.W. Baas en R.A. Spoel; Erasmus Studiecentrum voor Milieukunde, Burgemeester Oudlaan 50, NL-3062 PA Rotterdam, tel. 00/10/52.55.11; 1987; 60 blz., gelijmd; 25 gulden, giro 4111270.

Een verkennend onderzoek naar milieuvriendelijker en energiezuiniger materiaalgebruik als beleidsdoel.

De risico's verbonden aan de container- en bunkeropslag van kernafval; David de Jager; Rijksuniversiteit Utrecht, Natuurkundewinkel, Postbus 80170, NL-3508 TD Utrecht, tel. 00/31/30/53.40.16; 1987; 72 blz., gelijmd; 10 gulden.

Het radio-actief afval is een enorm probleem. Het wordt hoogtechnisch naar de toekomst verschoven, door opslag van dat materiaal tot er een oplossing voor zal zijn gevonden. Maar is opslag zonder risico's?

Verkeersveiligheid; Natuur en Techniek, Tervurenlaan 62, 1040 Brussel, tel. 00/31/43/25.40.44; 1987; 56 blz., ill., geniet; 145 fr.

Een zeer diepgaande ontleding van aard en oorzaak van verkeersongevallen en het zoeken naar (eerder technologische) middelen om de zware dobber der verkeersdoden en -slachtoffers in onze maatschappij omlaag te drukken.

Politie en milieu; H. Konijnenbelt en Y. Koot; Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, postbus 20123, NL-1000 HC Amsterdam, tel. 00/31/20/22.81.15; 1987; 148 blz., ill., genaaid; 635 fr., postgiro 347147.

Pas wanneer men in brede lagen binnen de politie beseft, dat het ernst is met de bedreiging van ons milieu, dan eerst ontstaat de bereidheid om de handhaving van de milieuwetgeving prioriteit te geven. Een praktische handleiding over "het waarom" van de maatregelen tot bescherming en hoe de politie daar zelf wat kan aan doen.

Elektriciteit in Nederland met zonnecellen; E.A. Alsema en W. Turkenburg; Staatsuitgeverij; Postbus 20014, NL-2500 EA 's-Gravenhage, tel. 00/31/70/78.99.11; 1988; 206 blz., gelijmd; 32,5 gulden, giro 751 met vermelding van ISBN 90-346-1695-9.

In de reeks Rapporten Milieubeheer heeft het Nederlands Ministerie van V.R.O.M. een zeer uitgebreide studie gemaakt naar de techniek van de elektriciteitsopwekking met zonnecellen, de (industriële en andere) toepassingsmogelijkheden maar tevens naar de milieu-effecten door de vervaardiging van de bestanddelen van deze techniek.

Gezondheidsaspecten van het werken met enkele bestrijdingsmiddelen; T. Fast; Rijksuniversiteit Utrecht, Biologiewinkel, Oudegracht 320, NL-3511 PL Utrecht, tel. 00/31/30/39.23.73; 1988; 24 blz., geniet; 7 gulden.

Van de vele chemische bestrijdingsmiddelen heeft de Biologiewinkel er acht middelen of groepen van middelen uitgekozen en de mogelijke gevolgen voor de mens bij blootstelling uitvoerig onderzocht en beschreven.

De juridische bescherming van ganzen in Europa; Luk Ronde; Rijksuniversiteit Groningen; Biologiewinkel, Postbus 14, NL-9750 AA Haren, tel. 00/31/50/63.23.85; 1988; 59 blz., gelijmd.

Europese vogelrichtlijn, wettelijke bescherming - of niet - hoe ziet het er in werkelijkheid uit voor de ganzen in Europa? Een studie, met uitgebreide bronvermelding, die praktische informatie bezorgt voor de vogelbescherming, ook bij ons.

Wildpassages; A. van Nierop; Stichting Natuur en Milieu, Donkerstraat 17, NL-3511 KB Utrecht, tel. 00/31/30/33.13.28; 1988; 81

blz. geniet; 14 gulden, giro 2537078.

Onze industriële ontwikkeling heeft tal van ecologische barrières geschapen. Soms worden de gevolgen ervan gedeeltelijk opgevangen: amfibieën-tunnels, paddenoverzetakties enz. Maar hoe leg je veilige oversteekplaatsen voor onze wilde dieren aan? En wat kost een en ander? Een reeks antwoorden voor de lokale milieugroeperingen en gemeentebesturen met het doel het milieu ook voor onze dieren wat leefbaarder te maken.

Milieu en ontwikkeling; Wereldwijd, A. Goemaerelei 69, 2018 Antwerpen, tel. 03/216.29.35; 1988; 48 blz., geniet; 120 fr.

De "Derde Wereld" tot ontwikkeling brengen, goed, maar als dat gebeurt ten koste van het leefmilieu, moet er dan geen bezwerende vinger worden opgestoken? Een aantal uitermate prangende voorbeelden van hoe de "ontwikkeling" niet moet gebeuren. De cahier-reeks "Noord-Zuid" voor ontwikkelingssamenwerking is waardevolle informatie voor ieder die zich met de Derde Wereld bezig houdt.

DS, JS

De in deze rubriek opgenomen publikaties zijn, tenzij vermeld, niet verkrijgbaar bij de Bond Beter Leefmilieu. Ze kunnen wel geraadpleegd worden in onze milieubibliotheek (Luxemburgstraat 20, 1040 Brussel, tel. 02/514 06 38), geopend tijdens de kantooruren. Gelieve dus te bestellen via de betreffende uitgeverij of de boekhandel: adres, telefoonnummer, prijs en eventueel rekeningnummer worden telkens aangeduid. Steeds de titel van het gewenste boek vermelden, indien men via een rekeningnummer bestelt!

De goedkoopste manier om een boek in het buitenland te bestellen is per internationale postwissel. Formulieren hiervoor zijn in de postkantoren verkrijgbaar.

Enkel de boeken met het recyclage- embleempje werden gedrukt op kringlooppapier.

P U Z Z E L E N

BOEKENPAKKET TE WINNEN

Met behulp van de hieronder gegeven lettergrepen kunnen 19 woorden gevormd worden. Naast de omschrijving is ook het aantal letters gegeven. Bij een juiste oplossing vormen de letters van de eerste en de vijfde verticale rij drie begrippen die in een artikel in deze Milieurama aan bod komen. De oplossingen dienen ons voor 1 augustus te bereiken op volgend adres: Milieurama Puzzelen, Luxemburgstraat 20, 1040 Brussel. U hoeft ons enkel de drie begrippen te laten weten. De winnaar en de juiste oplossing worden bekend gemaakt in de Milieurama van september.

Lettergrepen: A/AF/AR/AU/BOOM/BOOT/CHI/DE/-DI/DON/E/EET/EF/FEKT/FIET/GA/HIP/KA/KE/-KEER/KEN/KE/LAND/LE/LEI/ME/MOS/MUS/NA/-NEES/NI/PAN/PO/PO/PRUI/RA/RE/RET/SEEN/SEN/-SER/SI/SUL/TA/TER/TO/TRAAT/VAAT/VAL/VER/-VER.

1. Mossoort	
2. Zwaar metaal	
3. Bodemvervuilend stikstofzout	
4. Regime	
5. Verboden vleesadditief	
6. Aziaat	
7. Nijlpaard	
8. Bron van luchtvervuiling	
9. Katachtig roofdier	
10. Binnenlucht-verpester	
11. Fruitboom	
12. Zeldzame ranonkelsoort	
13. Beschermd gebied	
14. Komposteerbaar huisvuil	
15. Geweidragend zoogdier	
16. Imiteren	
17. Radioaktief edelgas	
18. Gevolg	
19. Walkant	

Oplossing van het april-nummer: 1. Uitbundig; 2. Natrium; 3. Ingevolg; 4. Terrein; 5. Akkerbouw; 6. Nuttig; 7. Kolen; 8. Stengel; 9. Yaleslot; 10. Storten; 11. Tongeren; 12. Endeldarm; 13. Eikel; 14. Minzaam; 15. Wartaal; 16. Anker; 17. Trottoir; 18. Eentonig; 19. Rubriek; 20. Zwitserland. De drie te zoeken begrippen: unitanksysteem, waterzuivering, Stella Artois. Uit de juiste oplossingen werd Joseph Van Poucke uit Oostende als winnaar geloot. Hij zal eerstdaags een boekenpakket ontvangen.

Dirk Serneels

VAKANTIE - SUGGESTIES

JNM-KAMPEN

Naar jaarlijkse traditie organiseert de Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming (JNM) in juli, augustus en september weer een 40-tal kampen in binnen- en buitenland. Dit jaar zijn er 3 initiatiekampen (natuurstudie voor beginners), 8 algemene natuurstudiekampen, 5 gespecialiseerde werkgroepkampen (met speciale aandacht voor planten, insecten en slakken, vogels of zoogdieren), 2 milieukampen ("landbouw en milieu" en "kreatief met alternatieve energie"), 8 beheerswerkkampen (in Wielewaal- en BNVR-reservaten), 4 gemengde beheerswerk/natuurstudiekampen en 9 piepkampen (voor de 8- tot 12-jarigen).

Voor elk wat wils dus. Daarnaast is er de mogelijkheid om via de koepel van de Europese jeugdbonden (Youth and Environment Europe) deel te nemen aan zo'n 30 kampen over heel Europa.

Een seintje aan het JNM-bondssekretariaat volstaat om alle nodige informatie gratis te bekomen:

Kortrijksepoortstraat 140
9000 GENT
091/23.47.81.

* VMPA organiseert een groene basiskursus "Natuur in Zicht" in Schilde van 8 tot 13 augustus, inl. VMPA, André Maes, Beukenlaan 54, 2230 Schilde, 03/383.05.69.

* Van 7 tot 19 augustus kun je een "werkkamp Gulke Putten" volgen in Wingene, inl. bij Maarten Van der Vennet, Hoogweg 43, 8050 Wingene, tel. 051/65.58.58.

* Het Centrum voor Natuurbeschermingseducatie organiseert tijdens de zomermaanden een 6-tal zomerkursussen in de natuur (Schilder, Scheldeland, Brabantse Bossen, Netevallei, Heide Kalmthout, Het Zwin), inl. CVN, Ommeganckstraat 20, 2018 Antwerpen, 03/226.02.91.

* De Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming publiceerde een speciaal Euglena-kampnummer met een aanbod aan natuurstudie-, milieustudie-, beheers- en piepkampen voor jongeren vanaf 8 jaar. Inl. JNM, Kortrijksepoortstraat 140, 9000 Gent, 091/23.47.81.

* Beenbreek, het blad van de Vlaamse Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubehoud "Natuur 2000", geeft in zijn februarinummer een overzicht van de zomerkampen in binnen- en buitenland. Inl. Bervoetstraat 33, 2000 Antwerpen, 03/231.26.04.

* De Kleine Aarde organiseert tijdens de vakantiemaanden zowel eendags- als langlopende activiteiten. Inl. Postbus 151, 5280 AD Boxtel, tel. 04116-84921.

* Bij de VTB/VAB kan men terecht voor Natuurvakanties in de Franse Alpen, Friesland en Norfolk, inl. St. Jakobsmarkt 45-47, 2000 Antwerpen.

* De Volkshogeschool Brugge begeleidt voor U een fietsweek in het Brugse en een verkenning van de Westhoek per fiets, inl. De Volkshogeschool, Bалиestraat 58, 8000 Brugge, 050/33.01.12.

* Taxistop geeft nuttige tips aan zowel avonturiers, zwervers als vooruitziende mannen en vrouwen. Inl. Onderbergen 51, 9000 Gent, 091/23.80.73.

* De redactie van Milieurama wenst alle lezers een deugddoende vakantie, onder welke vorm dan ook.

AARDGAS

Milieuvriendelijk

KALENDER

Tot 30 oktober 1988 loopt in het Domein Planckendaal (Muizen bij Mechelen) de tentoonstelling **"Bijen natuurcomputers"**; daarbij zijn er iedere zondag om 14 uur demonstraties van activiteiten rond het houden van bijen: honingslingeren, korfvlechten, wasverwerking, enz.

Nog tot 15 januari 1989 kan de tentoonstelling **"Vlas, ambacht en industrie te Gent"** bezocht worden in het Museum voor Industriële Archeologie en Textiel, Gewad 13 te Gent.

De tentoonstelling **"Fossielen van België"** in het Museum van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Vautierstraat 29 te 1040 Brussel is nog verlengd tot 8 juli a.s.

Op vrijdag 10 juni 1988 organiseert de Belgische Vereniging voor Milieurecht het colloquium **"De voorbereiding en tenuitvoerlegging van Europese richtlijnen inzake de bescherming van het leefmilieu"** in het Paleis voor Congressen te Brussel, inl. BVMR, Seminarie Burgerlijk en Vergelijkend Recht, Universiteitstraat 4, 9000 Gent, 091/25 76 51.

Op 10 juni 1988 gaan we naar Bergen op Zoom voor een studiedag rond het thema **"De stad van de toekomst"**, ingericht door de Permanente Conferentie voor de Europese Stadsvernieuwing, Weezenhof 3701, 6536 HH Nijmegen.

Op 7 augustus houdt Natura Limburg een van haar vele dagfiets-tochten doorheen Haspengouw, vertrek om 9 u. aan De Borggraaf te Hasselt, inl. Natura Limburg, Pietelbeekstraat 187, 3500 Hasselt.

Op 28 augustus is de wijk Bret-Gelieren van Genk geanimeerd door een Natuurmarkt, van 14 tot 18.30 u., inl. Theo Nijsten, Veldstraat 10, 3600 Genk.

Plattelandsontwikkeling organiseert in samenwerking met de Bond Beter Leefmilieu en het Centrum Rijkvelde een nationale ontmoetingsdag Landbouw en Milieu op zaterdag 24 september 1988. 's Voormiddags komen de landbouw-organisaties en de milieubeweging aan het woord. Namiddag wordt in gemengde werkgroepen verder gewerkt en naar konkrete mogelijkheden gezocht. Een volledig programma publiceren we in het volgende nr. van Milieurama.

MILIEURAMA IS HET MAANDBLAD VAN DE BOND BETER LEEFMILIEU

► REDAKTIE EN ADMINISTRATION:

Luxemburgstraat 20
1040 Brussel
tel. 02/514 05 00.

► JAARABONNEMENT:

400 fr. te storten op rek.nr.
001-1475409-18 van de Bond
Beter Leefmilieu v.z.w.
Steunabonnement: 1000 fr.
Buitenland: 550 fr.
Los nummer: 50 fr.

► HOOFDREDAKTEUR:

Dirk Van Melkebeke

REDAKTIESEKRETARIS & EINDREDAKTEUR:

Geert Van den Broeck

► MEDEWERKERS:

Frans Geys
Luc Goeteyn
Lieve Grauls
Ann Kenis
Bea Lootens
Dirk Rumes
Dirk Serneels
Susy Spruyt
Dominique Van Ackeren
Jenny Van Baelen
Geert Van den Broeck
Peter Vanhoutte
Luc Vrijdaghs
Jules Slembrouck

► LAY-OUT:

Dominique Van Ackeren

► TIKWERK:

Bea Lootens

► VERANTWOORDELIJKE UITGEVER:

Dirk Van Melkebeke

► COPYRIGHT:

Overname van artikels wordt
aanbevolen, mits schriftelijke
toelating en bronvermelding.

UITERAARD IS OOK DEZE
MILIEURAMA OP KRING-
LOOPPAPIER GEDRUKT

ILLUSTRATIES :

Voorpagina: Dominique Van Ackeren; blz. 3, 10,
12, 15, 16, 20, 21, 23, 26, 28, 30.